

Nikša Stančić

Profesor, Filozofski fakultet, Zagreb, Đure Salaja 3.

LECI 1848. GODINE U HRVATSKIM ZEMLJAMA

UDK 930.25 (084.5) »1848«

Pregledni članak

Autor donosi izbor letaka, plakata i okružnica tiskanih 1848. god. u hrvatskim zemljama u Civilnoj Hrvatskoj, Slavoniji, Vojnoj krajini, Dalmaciji, Istri i u vezi s njima (regeste).

U ovom prilogu donosim regeste letaka (letaka, plakata i okružnica) tiskanih 1848. god. u hrvatskim zemljama Habsburške Monarhije — Banskoj Hrvatskoj (Civilnoj Hrvatskoj i Slavoniji), Vojnoj krajini, Dalmaciji i Istri — i one koji se odnose na te zemlje. Građa o kojoj ovdje donosim podatke ima dvostruki značaj. S jedne strane ona donosi podatke o zbivanjima prijelomne 1848. godine, te o programima, odlukama, željama i namjerama pojedinaca, skupina ili institucija. S druge strane, to je isključivo tiskana građa, k tome specifične vrsti. Namjena materijala o kojima je ovdje riječ bila je, prilikom njihova nastanka, informiranje javnosti (ponekad namjerno dezinformiranje) o događajima, izjavama, postupcima, programima i sl. autora ili drugih pojedinaca odnosno skupina radi postizanja željenih efekata. Drugim riječima, oni su nastali najvećim dijelom s namjenom da oblikuju javno mnijenje i time usmjere djelatnost određenih skupina, slojeva ili klasa. Oni, ovdje prezentirani, potiču pitanje identifikacije aktivnih skupina kao odašiljalaca poruka, tehnike emitiranja poruka, brzine njihova širenja i sl. te o socijalnim, kulturnim, političkim i nacionalnim obilježjima njihovih receptora, tj. skupina, slojeva i klasa ili njihovih segmenata koje se sredinom 19. st. može u hrvatskim zemljama obuhvatiti pojmom »javnosti« odnosno označiti kao nosioce »javnog mnijenja«. Time ujedno otvaraju specifičan ulaz u područje istraživanja povijesti društva, istraživanja opsega u kojem je hrvatski prostor sredinom 19. st. bio obuhvaćen intenzifikacijom modernizacijskog procesa, te s tim povezanih društvenih odnosa i njihovih promjena u društvima na hrvatskom prostoru 1848. godine.

Najveći dio materijala koji su ovdje obrađeni tiskan je u Banskoj Hrvatskoj, odnosno Zagrebu. Dio je tiskan izvan hrvatskih zemalja, u Beču, Ugarskoj i sjevernoj Italiji, te Trstu. Autori letaka u nekim slučajevima su anonimni pojedinci ili skupine. Na početku revolucionarnih kretanja u Habsburškoj Monarhiji to su različite skupštine koje se nadovezuju na legalitet predožujskih političkih tijela ili se na taj legalitet ne obaziru. Kasnije su autori uglavnom legalna ili nova predstavnička tijela (sabor, skupštine županija ili gradova), odnosno njihova izvršna tijela (odbori za sigurnost županija, magistrati, Bansko vijeće, vlada obnovljene Mletačke Republike), te osobe s vrha političke i upravne strukture u hrvatskim zemljama i Habsburškoj Monarhiji (vladar, ban, banški namjesnik, guverneri Dalmacije i Austrijsko-ilirskog primorja, komesar Ugarske vlade). Letke su izdavale i novinske redakcije.

Leci su upućivani narodima Evrope, slavenskim narodima, stanovništvu tadašnje Hrvatske i Slavonije, stanovništvu Dalmacije, Istre, Vojne krajine, pojedinih županija, narodima Austrijske carevine, ugarskim narodima, mađarskom narodu, vladaru, banu, vojsci, nacionalnoj gardi, građanima, seljacima itd. Pri tom je tijelo kojemu je poruka stvarno namijenjena često šire od nominalnog adresata, Kad je, primjerice, poruka formalno i namijenjena pojedincu (vladaru, banu i sl.), već sama činjenica da je ona tiskana pokazuje da je namijenjena širem krugu.

Leci, plakati i okružnice kao specifična vrst izvora sadržajem svojih tekstova ne obuhvaćaju kompletnu problematiku zbivanja 1848. godine, ali registriraju ključne događaje i bitne promjene, te sadrže programe sudionika i najvažnijih čimbenika u tim zbivanjima. Podaci iz njih o autorima poruka, njihovim adresatima i sadržaju pri tom su relevantni za analizu vodećih skupina, te za utvrđivanje društvenih segmenata koji čine »javnost« u hrvatskim zemljama u tom trenutku povijesti. Predodžba o tome bila bi potpunija uz podatke o načinu distribuiranja. Usputna istraživanja pokazuju da su oni rijetko bili dijeljeni ili lijepljeni na zidovima. Ustanove su ih redovito razašiljale, ali ne samo nominalnim adresatima. Županije su npr. proglase »bratji Dalmatinima« razašiljale dalmatinskim općinskim upravama, ali također županijama, gradskim upravama i drugim nadležstvima u Hrvatskoj i Slavoniji ili su oni zajedno s novinama upućivani pretplatnicima. Otisnute predstave Sabora vladaru prodavale su se u redakcijama zagrebačkih listova. Otisnute vladareve patente i sl. razašiljala su središnja upravna tijela u Banskoj Hrvatskoj, Dalmaciji i Istri podređenim upravnim, sudskim ili također crkvenim tijelima. Zbog toga se materijale o kojima je ovdje riječ samo uvjetno može nazivati lecima. Oni to dijelom doista jesu, napose po formalnim osobinama, kratkoći teksta i sl, ali je potpunije govoriti o lecima, plakatima i okružnicama.

Dakako, ovdje nisu registrirani svi leci, plakati i okružnice nastali u hrvatskim zemljama 1848. godine. Radi se ipak o opsežnom izboru, s težnjom da bude reprezentativan jer sadrži izbor letaka iz svih hrvat-

skih zemalja u Monarhiji, ujedno posvećenih svim bitnim problemima u tim zemljama 1848. god. Izbor sadrži podatke o 137 različitih tekstova nastalih od sredine ožujka, tj. od početka revolucionarnih zbivanja u Habsburškoj Monarhiji, kada je ujedno proglašena sloboda štampe, do prosinca 1848. god. kada je došlo do konačnog pribiranja snaga kontra-revolucije označenog dolaskom Franje Josipa I. na prijestolje. Od spomenutih 137 tekstova, 99 ih je tiskano u jednom izdanju, ili su bar tako ovdje registrirani. Preostalih 38 tekstova tiskano je u dva ili više izdanja — 30 u dva izdanja, 3 u 3 izdanja, 4 u 4 izdanja i jedan u 5 izdanja. Tako je ovdje registrirano ukupno 198 izdanja. Pri tom su 23 izdanja tiskana višejezično, uglavnom dvojezično, a pojedina izdanja sadrže više tekstova (npr. vladarevih ili banovih proglašenja), te je u stvari registrirano oko 230 tekstualnih cjelina.

Podaci o formalnim osobinama brojnih izdanja također govore o osobinama nosilaca »javnosti« u hrvatskim zemljama, pri čemu postoje razlike između pojedinih njihovih političkih jedinica u Habsburškoj Monarhiji. Najveći broj tekstova pisan je hrvatski. Dakako, leci nastali u središtu Monarhije izvorno su pisani njemački i tiskani goticom, ali su i u hrvatskim zemljama neki tekstovi izdani samo na njemačkom ili talijanskom. Navedenih 38 tekstova s više izdanja ponekad su nastali radi distribucije teksta nastalog u drugoj sredini (npr. distribucije u Rijeci teksta nastalog u Zagrebu), o čemu govori podatak o tiskari. Ipak, to je najčešće činjeno radi njegova distribuiranja na drugom jeziku. Druga izdanja najčešće su prijevodi hrvatskog teksta na njemački ili njemačkog na hrvatski. U nekoliko navrata je tekst, pisan na hrvatskom i latinicom tiskan kao zasebno izdanje ćirilicom, najčešće nereformiranom, pri čemu je i jezik ponekad mijenjan u skladu s predvukovskom jezičnom praksom srpske sredine. K tome su ovdje registrirana 23 višejezična izdanja — 21 dvojezično (od čega po 9 hrvatsko-njemačkih i hrvatsko-talijanskih, dva hrvatsko-mađarska i jedno hrvatsko-slovensko), jedno trojezično (hrvatsko-njemačko-talijansko) i jedno četverojezično (hrvatsko-slovensko-njemačko-talijansko).

Ovaj prilog nastao je u okviru projekta koji je vodio prof. dr Gustav Otruba, predstojnik Instituta za socijalnu i ekonomsku povijest Sveučilišta u Linzu. Prof. Otruba je već 1978—80. objelodanio zbirku sažetaka bečkih letaka iz 1848. godine posvećenih široko shvaćenom »socijalnom pitanju«. Obradu bečkih letaka o »nacionalnom pitanju« ostavio je za drugu priliku.¹ U međuvremenu je izradio nacrt edicije koja bi sadržavala regesta letaka o nacionalnom i socijalnom pitanju u Habsburškoj monarhiji (»Flugschriften zur nationalen und sozialen Frage in der Donaumonarchie 1848/49«) i okupio članke suradnika iz zemalja s područja nekadašnje Habsburške Monarhije. Kao suradnik (na prijedlog prof. dr Igora Karamana) za područje hrvatskih zemalja, 1984. god. izradio

¹ G. Otruba, Wiener Flugschriften zur sozialen Frage, I—II, Beč 1978—80. Usp. sv. II, str. VI.

sam regesta za 106 letaka iz 1848. godine nastalih na području ili koji se odnose na područje Hrvatske i Slavonije, Vojne krajine, Dalmacije i Istre. Ovdje objelodanjujemo tu cjelinu, s brojnim izmjenama i dopunama, jer je došlo do zastoja u tiskanju planiranog izdanja. Izbor je pritom za oko trećinu opsežniji. Proširen je s više od 30 novih regesta, podacima o ranije neuvrštenim izdanjima, precizirane su neke datacije, uvedeni neki ispravci i dr. Bitna razlika je u načinu navođenja mjesta na kojem se građa čuva. Prema prvobitno dogovorenoj tehnici, korištenoj i u izdanju bečkih letaka, trebalo je navesti samo naziv ustanove. Ovaj tekst, naprotiv, sadrži potpuni podatak, tj. uz ime ustanove donosi i naziv fonda ili zbirke i, kad postoji, signaturu unutar fonda odnosno zbirke.

Najveći dio letaka iz ovog izbora nalazi se u dvjema zbirkama u Zagrebu — u zbirci letaka odjela Rijetkosti u Nacionalnoj i sveučilišnoj biblioteci, te u fondu Stampata u Arhivu Hrvatske. Mnogi primjerci raspršeni su u ostalim fondovima Arhiva Hrvatske i u drugim arhivskim, muzejskim i bibliotečnim ustanovama u Zagrebu i drugim gradovima u Hrvatskoj. Izravna istraživanja provedena su u zagrebačkim ustanovama, dok su podaci o primjercima iz ustanova u drugim gradovima uzeti iz publikacija koje sadrže podatke o tiskanoj građi. Podaci o primjercima u bečkim zbirkama uzeti su iz navedenog djela prof. Otrube ili na osnovu podataka iz kopija, odnosno sažetaka koje mi je prof. Otruba ljubezno ustupio.

Kratice

- D — datum
- N — naslov
- T — tiskara
- J — jezik i pismo (ako nema oznake, znači da je tekst pisan hrvatski i latinicom)
- AH — Arhiv Hrvatske, Zagreb
- AOS — Arhiv Općine Split
- HAD — Historijski arhiv Dubrovnik
- HAZ — Historijski arhiv Zagreb
- HAZd — Historijski arhiv Zadar
- HAW — Österreichisches Staatsarchiv, Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Wien
- KAW — Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv, Wien
- MGZ — Muzej grada Zagreba
- MSO — Muzej Slavonije, Osijek
- NAZ — Nadbiskupski arhiv, Zagreb
- NBZd — Naučna biblioteka Zadar
- NBW — Österreichische Nationalbibliothek, Wien
- NSB — Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb (R — Rijetkosti)
- PMH — Povijesni muzej Hrvatske, Zagreb

SBW — Stadtbibliothek Wien

* — podaci o primjercima iz bečkih zbirki navedeni krema kopijama i registima koje je autoru ustupio prof. dr G. Otruba

I.

a) Beč, 15. III.

FERDINAND I — —

Patent kojim vladar daje slobodu tiska, dozvoljava osnivanje nacionalne garde i obećava saziv ustavotvorne skupštine za austrijske zemlje.

T: Vladina tiskara, Trst.

J: Hrvatski, ilirski grafija.

PMH 15.822.

b) Kao pod a), osim:

N: *Sovrana patente — Pečatnica*

T: Battara, Zadar.

J: Talijanski i hrvatski (hrvatski prijevod ikavicom, dalmatinska grafija).

NSB, R VIII a, A-4, Dalmacija 1848.

NBZd, Oglasi 11/1848.¹

(Patent je cirkularom Dalmatinske vlade 7018/1311, Zadar 25. III 1848. upućen Okružnim uredima i biskupskim ordinarijatima u Dalmaciji. NSB, R VIII a, A-4, Dalmacija 1848.)

2. [Zagreb 16/17. III.]²

ANONIMNO — GRAĐANIMA HRVATSKE

¹ Podaci o primjerku u NBZd kod: V. Maštrović, *Zadarska oznajmenja iz XVIII, XIX i početka XX. stoljeća (Jadertina croatica)*, Zagreb 1979, 229, 230; S. Obad, *Dalmacija revolucionarne 1848/49. godine*. Odabrani izvori, Rijeka 1987, 55.

² Ovdje su izuzetno doneseni podaci o jednom rukopisnom letku radi ilustracije načina na koji su pojedine anonimne skupine nastojale utjecati na raspoloženje građanstva u Zagrebu na samom početku pokreta 1848. godine. Tekst letka s naslovom »Gradjani« i drugog slična sadržaja s naslovom »Brat-jo Horvati« objelodanio je, bez datacije i ne navodeći jasno radi li se o tiskanom ili rukopisnom letku, V. Bogdanov, *Društvene i političke borbe u Hrvatskoj 1848/49*, Zagreb 1949, 129. — Ta dva rukopisna letka priložena su ustvari pismima dvorskog župana Franje Zegenvalla biskupu Jurju Hauliku koji se tada nalazio na zasjedanju Ugarskog sabora u Požunu (Bratislavi). Iz pisma se vidi da su leci osvanuli na zagrebačkim ulicama 17. III; F. Zegenvall — J. Hauliku, Zagreb 17. i 18. III 1848, NAZ, Acta praesidialia, Haulik, 204 i 205/1848. Na pisma me upozorio mr. Josip Kolanović. — O lecima koji su 17. III osvanuli na ulgovima zagrebačkih ulica obavijestio je Dragutin Galac Ljudevitu Gaju koji je noću 16/17. III iz Zagreba krenuo za Graz i Beč. D. Galac — Lj. Gaju, Zagreb 17. III 1848, kod: V. Deželić, *Pisma pisana dru Ljudevitu Gaju i njeke njegovi sastavci (1828—1850)*, Građa za povijest književnosti hrvatske 6, Zagreb 1909, 79; J. Šidak, *Studije iz hrvatske povijesti za revolucije 1848—49*, Zagreb 1979, 36, bilj. 8, u vezi s podacima iz pisma D. Galca nije uzeo u obzir podatke o lecima koje donosi V. Bogdanov. Smatrajući da Galac govori o tiskanim lecima, konstatirao je da ih nema u sačuvanim

N: *Gradjani!*

Poziv Hrvatima da u novim evropskim zbivanjima nastupe kao slobodan narod neovisan o Mađarima i Nijemcima, te da zatraže nezavisnost od Ugarske, ukidanje staleža i staleških predstavničkih tijela i uvođenje građanskih sloboda.

NAZ, Acta praesidialia, Haulik, 205/1848.

3.

a) Zagreb [17. III.]³

SKUPŠTINA GRAĐANA ZAGREBA — FERDINANDU I

N: *Vaše posvetjeno Cesarsko Kraljevsko Veličanstvo!*

Skupština podnosi vladaru želje koje su ujedno »želja svih ostalih državljanah«. Pozdravlja pad apsolutizma i uvođenje ustavnosti u austrijskim zemljama, te zahtjeve Ugarske da dobije suvremene institucije. Zahtjeva saziv Hrvatskog sabora koji će u novim prilikama odrediti odnos Hrvatske prema nasljednim zemljama i u sklopu ugarskih zemalja. Traži obnovu teritorijalne cjelovitosti Trojedne kraljevine priključenjem Dalmacije i zemalja pod turskom vlasti.

T: F. Župan, Zagreb (»Tiskano kod Franje Župana uz slobodu tiska«).

AH, Stampata 129/41.

HAZ, Ostavština Alfreda Mankanca. Stampata.

NSB, R VIII a, A-4, Grad Zagreb.

b) Kao pod a), osim:

D: Zagreb, 17. III.

N: *Adresse der Königl. Haupt- und Freistadt Agram an Se. Majestät den König mittelst einer Bürgerdeputation zu unterbreiten beschlossen in der Bürgersammlung Agrams an 17. März 1848.*

Euer Majestät!

J: Njemački, uz naznaku: »Aus dem Kroatischen übersetzt«.

NSB, R VIII a, B-2, Grad Zagreb.

4. Zagreb, 18. III.

ODBOR ZA UREĐENJE NACIONALNE GARDE — GRAĐANIMA ZAGREBA

N: *Oglas i poziv.*

Obavijest o odluci magistrata grada Zagreba o osnivanju »narodne čete« i odbora za njeno organiziranje. Poziv građanima Zagreba da se upisuju u »narodnu čet«.

PMH, G 1.024.

zbirkama letaka, te je pretpostavio da se možda radi o letku o kojem Bogdanov donosi podatke u istom djelu na drugom mjestu, a koji je ovdje uvršten pod br. 19.

³ Datacija prema letku na njemačkom pod 3 b) datiranom 17. III.

5. Varaždin [21. III.]⁴

GRAĐANI VARAŽDINA — FERDINANDU I

N: *Pozdrav slavjanskih djakah universiteta bečkog bratji po Hrvatskoj*, Zahtjev da se sazove Hrvatski sabor koji će odrediti odnos Hrvatske prema nasljednim zemljama i u sklopu ugarskih zemalja, da se obnovi teritorijalna cjelovitost Trojedne kraljevine priključenjem Dalmacije, da se na sabor pozovu predstavnici Vojne krajine, te da se ustavna prava prošire na krajišnike.

T: Platzner, Varaždin (»Kod Platznera uz slobodu tiska«).

AH, Zagrebačka županija, Acta publico politica, fasc. 139.

NSB, R VIII a, B-2, Varaždin.

(Predstavka je razaslana županijama i dr. upravnim tijelima dopisom magistrata grada Varaždina od 21. III 1848. Usp: AH, Srijemska županija, Upravno-politički spisi, kut. 782, br. 1066.)

6.

a) Beč, 21. III.

SLAVENSKI STUDENTI BEČKOG SVEUČILIŠTA — STANOVNIŠTVU HRVATSKE, SLAVONIJE I DALMACIJE

N: *Pozdrav slavjanskih đakah universiteta bečkog bratji po Hrvatskoj, Slavoniji i Dalmaciji*.

Poziv predstavnika slavenskih studenata u Beču (12 potpisanih) da se u Hrvatskoj sazove skupština koja će izabrati bana, zatražiti slobodu i samostalnost Hrvatske, proglasiti pripojenje Vojne krajine i izabrati odbor (A. Vranicany, Lj. Gaj, I. Kukuljević) koji će upravljati Hrvatskom dok vladar ne potvrdi zahtjeve skupštine.

D: Jermenska tiskarna, Beč.

NSB, R VIII a, I-1, Inozemni plakati 1848 (I).

b) Kao pod a), osim:

N: *Das ausserordentliche Blatt der kroat.-slav.-dalm. Zeitung vom 20. d. enthält folgenden Anruf:*

Gruss der slawischen Studenten der Wiener Universität an ihre Brüder in Kroatien, Slawonien und Dalmatien!

J: Njemački.

NSB, R VIII a, I-1, Inozemni plakati 1848 (I).

7. Zagreb, 22. III.

NARODNA SKUPŠTINA GRADA ZAGREBA — FERDINAND I

N: *Želje naroda izjavljene u velikoj narodnoj skupštini grada Zagreba dana 22. ožujka 1848. — Wünsche der Nation ausgesprochen in der grossen National-Versammlung der Stadt Agram der 22. März 1848.*

Program iznesen u 22 točke. Skupština zahtijeva samostalnost Trojedne

kraljevine u sklopu zemalja ugarske krune, prisajedinjenje Dalmacije i pripojenje Vojne krajine u pogledu političke uprave, ukidanje staleža i kmetstva, uvođenje suvremenih građanskih institucija, osiguranje uvjeta za kulturni i nacionalni razvoj, gospodarsku samostalnost, saziv Hrvatskog sabora koji će predložiti kandidate za bana, povratak krajiške vojske iz Italije i dr.

J: Hrvatski i njemački, uz naznaku: »aus dem Kroatischen übersetzt«.
NSB, R VIII a, B-2, Grad Zagreb.

8. Zadar, 24. III.

I. A. TURSZKY, GUVERNER DALMACIJE — —

N: *Notificazione dell' Imp. R. Governo della Dalmazia — Oglasenje c. k. vladanja Dalmacie*

Obavijest da je vladar patentom od 15. ožujka obećao ustav.

T: Battara, Zadar.

J: Talijanski i hrvatski.

NSB, VIII a, A-4, Dalmacija 1848.

9. Venecija 25. III.

D. MANIN, REZIDENT — DALMATINSKIM MORNARIMA

N: *Ai Marini Dalmati*

Poziv dalmatinskim mornarima da se odazovu proglasu vlade Mletačke Republike i stupe u ratnu mornaricu.

T: F. Andreola, tiskar privremene vlade Mletačke Republike, Venecija.

J: Talijanski.

NSB, R VIII a, I-1, Inozemni plakati 1848 (I).

10.

a) Zagreb 25. III.

NARODNA SKUPŠTINA TROJEDNE KRALJEVINE — FERDINANDU I

N: *Zahtjevanja naroda u narodnoj po upravljajućem odboru sazvanoj skupštini trojedne kraljevine Dalmacije, Hrvatske i Slavonije u glavnom gradu Zagrebu u narodnom domu dana 25/13 ožujka god. 1848 držanoj, jednodušno zaključena, i po jednom izaslatom veličanstvenom odboru ovih kraljevinah kraljevskom prestolu za potvrđjenje podnesena.*

Zahtijevanja iznesena u 30 točaka s programom samostalnosti Trojedne kraljevine u sklopu Austrijske carevine, zasnovane na liberalnim načelima koja je izvojevala revolucija u Beču, te u sklopu Ugarske. Skupština bira Josipa Jelačića za bana, zahtijeva saziv Hrvatskog sabora, prisajedinjenje Dalmacije, pripojenje Vojne krajine u pogledu političke uprave, ukidanje kmetstva i staleža, uvođenje predstavničkog umjesto staleškog sabora, uvođenje građanskih sloboda, osiguranje uvjeta za nacionalni i kulturni razvoj, ekonomsku samostalnost, povratak krajiške vojske

iz Italije, ukidanje svećeničkog celibata i dr.

T: Lj. Gaj, Zagreb.

AH, Stampata 131/89.

NSB, R VIII a, B-2, Grad Zagreb.

b) Kao pod a), osim:

N: *Forderungen der Nation welche in einer durch das provisorische Nationalcomité einberufenen und in der Hauptstadt Agram im National-Gebäude an 25/13 März 1848 abgehaltenen Nationalversammlung der drei vereinigten Königreiche Dalmatien, Kroatien und Slavonien einstimmig beschlossen und mittels einer grossartigen Nationaldeputation an den allerhöchsten Thron zur Bestätigung entsendet worden sind.*

J: Njemački, uz naznaku: »Aus dem ilirischen übersetzt«.

AH, Stampata 117/30.

NBW, Flugschriftensammlung.*

c) Kao pod a), osim:

N: *Zahtevanje naroda horvatskog.*

(U tekstu postoje manje jezične i sadržajne razlike).

Bez naznake tiskare.

NSB, R VIII a, A-2, Grad Zagreb.

11. Varaždin 26. III.

ANONIMNO — GRAĐANIMA I STANOVNICIMA VARAŽDINA

N: *Purgari! i Stanovnici!*

Poziv stanovnicima Varaždina da se suprotstave odluci gradske uprave o iseljavanju Židova iz grada.

Letak je potpisan: »Po priatelju prave, razumne zakonske Slobode«.

J: Hrvatski (kajkavski).

AH, Stampata 131/61.

12. Zadar 27. III.

I. A. TURSZKY, GUVERNER DALMACIJE — STANOVNICIMA ZADRA

N: *Abitanti di Zara!*

Obavijest da je u vezi s najnovijim događajima (pobunom u Veneciji, vladarevim proglašenjem ustavnosti) magistrat grada Zadra izrazio lojalnost vladaru i da je u Zadru osnovana nacionalna garda. Izražava uvjerenje u lojalnost Zadra i Dalmacije vladaru.

T: Battara, Zadar.

J: Talijanski.

NSB, R VIII a, A-4, Dalmacija 1848.

NBZd, Oglasi 11, br. 19/1848.³

* Datacija prema dokumentu navedenom u bilješci ispod regesta.

³ Podatak o primjerku u NBZd kod: Obad, 66, 67.

13. Pešta 31. III.

ODBOR ZA SIGURNOST GRADA PEŠTE — HRVATIMA

N: *Aus der Pester Zeitung »Morgenröthe« vom 4. April 1848. Pest. Aufruf an die Kroaten. Kroaten, geliebten Brüder!*

Odbor uvjerava Hrvate da se Mađari ne bore pod lozinkom narodnosti, već pod lozinkom slobode, te Mađari i Hrvati moraju u interesu zajedničke slobode zaboraviti razlike u jeziku i dosadašnje sukobe.

J: Njemački.

AH, Stampata 131/102.

14. [Pešta, III]

ANONIMNO — HRVATIMA

N: *U peštanskim točkama zadéržavajuse zahtevanja ugarskoga naroda — A' pesti 12 pontban foglaltatnak a' magyar nemzet kivánságai*

Prenosi sadržaj peštanskih 12 točaka (od 15. III; N. S.) koje je uglavnom prihvatio Ugarski sabor. Poziv Hrvatima na slogu radi očuvanja slobode. Mađari ne žele uništiti hrvatsku narodnost, neće se miješati u to koji će jezik Hrvati upotrebljavati kod sebe u javnosti, upravi, sudstvu i orkvenim poslovima, jedino žele da se na mađarskom dopisuju s mađarskim središnjim ustanovama.

T: Nyomatott a m. kir. egyetem betüivel.

J: Hrvatski i mađarski.

HAZ, Ostavština Alfreda Makanca, Stampata 1848.

15. Beč, 1. IV.

A. GRUBISSICH, I. BURATTI, L. LAPENNA — —

N: *Signori*

Skupina Dalmatinaca u Beču smatra nelegalnim zahtjev za pripojenjem Dalmacije Hrvatskoj iznesen u zahtijevanjima od 30 točaka koje je hrvatska deputacija 30. III podnijela vladaru na potvrdu. Ministar unutrašnjih poslova primio je predstavnike skupine Dalmatinaca u Beču i uvjerio ih da je njihov prosvjed protiv tog zahtjeva u skladu s vladarvim namjerama.

J: Talijanski.

AOS.⁶

16. Beč [4. IV.]⁷

DEPUTACIJA TROJEDNE KRALJEVINE — BEČANIMA

⁶ Arhiv Općine Split izgorio je u vrijeme II svjetskog rata. Faksimil dokumenta tiskan je kod G. Novak, *Povijest Splita III*, Zagreb 1965. 119.

⁷ Datirano prema danu odlaska iz Beča (4. IV) hrvatske deputacije koja je vladaru podnijela »Zahtijevanja naroda« od 25. III 1848. Dopisnik u Novinama d.-h.-sl. je u svom dopisu (Iz Beča 3. travnja) izvijestio da su 2. IV slavenskoj svečanosti prisustvovali svi slavenski »odbori«, pa i »ilirski«, a

N: Die Deputirten der ilirischen Nation der vereinigten Königreiche Dalmatien, Croatien und Slavonien an die Wiener.

Wiener! Freunde und Brüder!

Predstavnici »ilirskog naroda« trojedne kraljevine (deputacije koja je podnijela vladaru Zahtijevanja naroda; N. S.) na odlasku pozdravljaju Bečane kao predvodnike u borbi za slobodu i traže od njih da ne zaborave slobodu narodâ Ugarske. Žele da i Hrvatska bude sudionik njihovih stečevina, te da se s njima poveže u borbi za ostvarenje sna o društvenom blaženstvu koje će se ostvariti kada s jedne strane bude stajao slobodoumni vladar a s druge jaki slobodni narod.

J: Njemački.

HAZ, Ostavština Alfreda Mankanca, Stampata 1848.

NSB, R VIII a, B-2, Hrvatski sabor II.

NBW, Flugschriftensammlung.*

17. [Venecija, 5. IV.]⁸

N. TOMMASEO — HRVATIMA I DRUGIM SLAVENSKIM NARODIMA HABSBURŠKE MONARHIJE

N: Proglas na Hrvate i druge puke slavjanske.

Izražava podršku desetogodišnjoj borbi Hrvata za svoj jezik i narodnost. Poziva krajišnike na talijanskom bojištu da obustave borbu jer je Hrvatska zatražila od vladara da ih vrati u domovinu. Poziva Hrvate, Čehe i Poljake da ustanu protiv Austrije i pobratime se s Velikom Njemačkom, a Poljake također da se pobratime s Rusima.

AH, Stampata 131/232.

NSB, R VIII a, I-1, Inozemni plakati 1848 (I).

18. Zagreb, 12. IV.

ODBOR ZA SIGURNOST ZAGREBAČKE ŽUPANIJE — STANOVNICIMA ZAGREBAČKE ŽUPANIJE

N: Oglas. Prestimani Stanovnici

Upozorenje da su netočne glasine prema kojima su prestali važiti ugarski zakoni i vlast ugarskih organa. Poziv stanovništvu da, pod prijetnjom kazne, održi zakoniti red i javnu sigurnost. (Zagrebačka županija je do 8. V u rukama mađarona; N. S.)

NSB, R VIII a, B-2, Zagrebačka županija.

zatim (Iz Beča 5. travnja) da je 4. IV u Beč stigao J. Jelačić i da »hrvatsko-slavonski odbor povratio se je većjom stranom kući«. Oba dopisa tiskana su u istom broju: *Novine d.-h.-sl.* 1848, 33, 11. IV.

⁸ Datacija prema: *Novak*, 125, koji se poziva na *Raccolta Andreola I* 339 u Državnom arhivu u Veneciji.

19. [Zagreb, 12. IV.]⁹

ANONIMNO — GRAĐANIMA ZAGREBA

N: *Gradjani!*

Proglas protiv »sivih sestara«, tj. sestara milosrdnica, koje su se ponašale nemoralno i širile tuđinski duh. Obavijest (netočna; N. S.) da su one protjerane iz Zagreba, te da će njihov samostan biti pretvoren u bolnicu za žene i sirotište.

NAZ, Acta praesidialia, Haulik, 283/1848.

20. Zagreb, 13. IV.

MAGISTRAT GRADA ZAGREBA — STANOVNICIMA GRADA ZAGREBA

N: *Proglas. Gradjani!*

U vezi sa širenjem glasina, nepotpisanih proglaša i naredaba od strane onih koji za to nisu ovlašteni, poglavarstvo grada Zagreba obaviještava da je ono jedini legalni organ na području grada. Poglavarstvo je zasjedalo u prisustvu mnoštva građana i donijelo odluke o mjerama za održavanje reda i mira u gradu do povratka bana J. Jelačića iz Beča, zabranilo članovima »narodne garde« i »građanske čete« da idu na stražu bez zapovjedi poglavarstva ili zapovjedništva narodne garde, zabranilo u gradu širenje naredaba bilo kojeg drugog organa i proglasilo ništetnim proglas Odbora za sigurnost Zagrebačke županije od 12. IV.

NSB, R VIII a, B-2, Grad Zagreb.

21.

a) Zagreb, 13. IV.

ODBOR »NARODNE STRAŽE« U ZAGREBU — ZAGREBAČKOJ »NARODNOJ STRAŽI«

N: *Narodnoj straži zagrebačkoj*

»Odbor novoustrojene Narodne straže« obaviještava da je zbog nediscipline i sukoba u Narodnoj straži održan 12. IV zbor na kojem je odlučeno da se osnuje nova Narodna straža. Poziva na pristupanje novoosnovanoj Narodnoj straži uz obavezu izvršavanja svih naredaba osim onih uperenih protiv vladara, bana i »naše horvatske narodnosti«.

NSB, R VIII a, A-2, Grad Zagreb.

⁹ Datirano prema pismu: F. Zegenvall — J. Hauliku, Zagreb 12. IV 1848, NAZ, Acta praesidialia, Haulik, 283/1848. Zegenvall izričito navodi da se letak pojavio istog dana kojeg je Hauliku pisao pismo uz koje mu je letak priložio. Na pismo me upozorio mr. Josip Kolanović. — V. B o g d a n o v, Društvene i političke borbe, 219, 220, objelodanjujući tekst letka, bez obrazloženja tvrdi da je letak nastao vjerojatno krajem kolovoza 1848. — Na postupak V. B o g d a n o v a upozorava Š i d a k, n. dj. 36, bilj. 8, ali sam pretpostavlja da se radi o jednom od letaka koji su osvanuli u Zagrebu 17. III 1948. (v. bilj. 2).

¹⁰ Datacija prema okružnici navedenoj u bilješci ispod registra.

b) Kao pod a), osim:

N: *Narodnoj straži zagrebačkoj — An die National-Garde von Agram*

T: F. Župan, Zagreb.

J: Hrvatski i njemački.

HAZ, Ostavština Alfreda Makanca, Stampata 1848.

22. Osijek, 14. IV.

MAGISTRAT GRADA OSIJEKA — FERDINANDU I

N: *Dělo odbora u Osěku 7^a aprila 1848 god. glede narodnih željah držanog i od strane varošskog poglavarstva u sědnici 14^a aprila i. g. posve primljeno i potredjeno (sic!)*

Odbor za formuliranje »narodnih želja« je 7. IV izradio, a poglavarstvo grada Osijeka 14. IV potvrdilo zaključke koji obuhvaćaju zahtjeve dosad oblikovane u Trojednoj kraljevini. Prva od 15 točaka, uglavnom preuzetih iz Zahtijevanja naroda od 25. III, ističe pripadnost Slavonije Trojednoj kraljevini i vezu Trojedne kraljevine s Ugarskom.

T: Divald, Osijek.

AH, Zagrebačka županija, Acta publico politica, fasc. 139, 141 b.

23.

JOSIP JELAČIĆ — HRVATIMA I SRBIMA U TROJEDNICI

N: *Narodu hěrvatskome i sěrbskome u trojednoj kraljevini Dalmacie, Hěrvatske i Slavonie ljubezni pozdrav.*

Proglas J. Jelačića povodom imenovanja banom Trojedne kraljevine i zapovjednikom vojske u Vojnoj krajini. Jelačić izjavljuje da kao svoj program prihvaća Zahtijevanja naroda od 25. III. Izjavljuje da su nova zbivanja srušila temelje dosadašnjih odnosa Trojedne kraljevine s Ugarskom, a nova odnosa treba utemeljiti na načelima slobode, samostalnosti i jednakosti, o čemu će odluku donijeti Sabor. Dotle Jelačić ne priznaje vlast Ugarske vlade.

T: Lj. Gaj, Zagreb.

AH, Stampata 131/65.

NSB, R VIII a, B-2, Ban Jelačić

(Proglas je županijama i drugim tijelima upućen tiskanom i osobno potpisanom okružnicom J. Jelačića br. 10/1848, Zagreb 25. IV 1848. kojom ujedno svim oblastima naređuje da, do odluke Sabora o reguliranju odnosa s Ugarskom, naloge ne smiju primati ni od koga osim od njega. Usp. AH, Virovitička županija, Upravno politički spisi, fasc 744, br. 182; Srijemska županija, Upravno politički spisi, fasc. 783, br. 1264.)

b) Kao pod a), osim:

T: Divald, Osijek.

AH, Sabor Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, fasc. 78.

c) Kao pod a), osim:

J: Srpski, varijanta predvukovskog jezika i ćirilice.

AH, Stampata 131/65; Virovitička županija, Upravno politički spisi, fasc. 744, br. 182; Srijemska županija, Upravno politički spisi, fasc. 783, br. 1264.

NSB, R VIII a, B-2, Ban Jelačić.

d) Kao pod a), osim:

T: Ivan Nep. Prettner, Karlovac.

J: Srpski, varijanta predvukovskog jezika i ćirilice.

AH, Stampata 131/65.

24. Zagreb, 25. IV.

JOSIP JELAČIĆ — SELJACIMA U HRVATSKOJ I SLAVONIJI

N: *Mi baron Josip Jelačić od Bužima, ban [...]*

Bansko pismo o ukidanju kmetstva. Jelačić dosadašnjim kmetovima u Hrvatskoj i Slavoniji garantira novostečena prava kojima je ukinuto kmetstvo, a bivši kmetovi oslobođeni su urbarijalnih podavanja, tlake i orkvene desetine. Obećava da im ta prava, donesena zakonom i potvrđena od vladara, nitko i nikada ne može i ne smije uzeti. (Proglas je vlastima razaslan opskrbljen potpisom i pečatom u pečatnom vosku J. Jelačića; N. S.)

AH, Stampata 131/6, 33, 82.

NSB, R VIII a, B-2, Grad Zagreb, Ban Jelačić.

25.

a) Zagreb, 27. IV.

JOSIP JELAČIĆ — STANOVNIŠTVU HRVATSKE I SLAVONIJE

N: *Mi baron Josip Jelačić Bužinski, ban [...]*

Jelačić proglašava prijeki sud protiv otimača tuđeg imetka, palikuća, onih koji na takva djela potiču i koji agitiraju protiv vladara, banske vlasti i iliraca. U vezi s neprijateljskom agitacijom među seljacima i plemićima obaviještava da je zakon o oporezivanju plemstva donesen na Ugarskom saboru uz pristanak predstavnika svih ugarskih zemalja i potvrđen od vladara. Na isti način, tj. i uz pristanak predstavnika Trojedne kraljevine, ukinuto je kmetstvo, o čemu je odluku donijela i Narodna skupština Trojedne kraljevine održana u Zagrebu 25. III.

AH, 131/91.

NSB, R VIII a, B-2, Ban Jelačić.

b) Kao pod a), osim:

D: Zagreb, 27/15. IV.

J: Bez jezičnih promjena, predvukovskom ćirilicom.

AH, Stampata 131/91.

26. Pazin, 30. IV.

L. HEUFLER — BIRAČIMA U ISTRI

N: *Elettori dell' Istria antico-austriaca!*

Proglas L. Heuflera, kandidata za zastupnika u Njemačkom parlamentu, upućen biračima u staroj austrijskoj Istri.

T: Vladina tiskara, Trst.

J: Talijanski

PMH, 15.838.

27. Zagreb [kraj IV.]¹¹

[SKUPINA SVEČENIKA] — SVEČENSTVU

N: *Gospodo svetjenici!*

Zahtjev za promjenama koje bi, ne dirajući u vjerske dogme, poboljšale položaj svećenstva, prije svega župnika, i približile ga narodu i društvu (promjene u odgoju svećeničkog podmlatka, povećanje primanja župnika, smanjenje sudskih nadležnosti crkvene hijerarhije, pravično unapređivanje župnika, uvođenje narodnog jezika kao liturgijskog, ukidanje celibata).

T: Lj. Gaj, Zagreb.

HAZ, Ostavština Alfreda Mankanca, Stampata.

28.

a) Zadar 1. V.

I. A. TURSZKY, GUVERNER DALMACIJE — —

N: *Notificazione dell' I. R. Governo della Dalmazia concernente la pubblicazione della Costituzione dell' Impero Austriaco — Oznanjenje c. k. Vladanja Dalmacie koje tice oglasenja Ustave Austrianskoga Cesarstva*

Tekst ustava koji je Ferdinand I proglasio 25. IV. U uvodnom »oznanjenju« I. A. Turszky navodi da je ustav izdan za austrijske zemlje: Češku, Galiciju, Lodomeriju (Auschwitz, Zator, Bukovina), Iliriju (Kranjska, Koruška, Primorje), Dalmaciju, Gornju i Donju Austriju, Salzburg, Štajersku, Gornju i Donju Šlesku, Moravsku i Tirol s Vorarlbergom.

J: Talijanski, hrvatski.

AH, Stampata 132/161.

NSB, R VIII a, A-4, Dalmacija (2) 1848.

b) Kao pod a), osim:

J: Talijanski.

NSB, R VIII a, A-4, Dalmacija 1848.

¹¹ Datacija prema dopisu u: Novine d.-h.-sl. 1848, 39, 25. IV (»Iz Zagreba«, potpisan: »Jedan iz kola mladih svetjenikah«). Dopisnik je izvijestio da je u vrijeme Velikog tjedna, kad se u Zagrebu okuplja veliki broj svećenika, održan sastanak skupine mladih svećenika na kojem su razmatrane mjere koje treba poduzeti kako svećenstvo ne bi ostalo izvan toka društvenih kretanja.

29. Varaždin, 2. V.

VELIKA SKUPŠTINA VARAŽDINSKE ŽUPANIJE — FERDINANDU I

N: *Vaše posvetjeno cesarsko kraljevsko Veličanstvo*

Molba da se vlast bana proširi na Dalmaciju, te da se pod njegovo zapovjedništvo stavi vojska u Slavoniji i Dalmaciji.

(Zaključak je donijela skupština na zasjedanju održanom »2. i sledećih danah meseca svibnja 1848«.)

AH, Zagrebačka županija, Acta publico politica, fasc. 139.

30. Varaždin, 2. V.

VELIKA SKUPŠTINA VARAŽDINSKE ŽUPANIJE — FERDINANDU I

N: *Vaše posvetjeno cesarsko kraljevsko veličanstvo!*

Molba vladaru da obustavi daljnji odlazak vojske iz Hrvatske i omogući povratak krajišnika sa bojišta u Italiji kako bi se moglo oružjem spriječiti anarhiju koja nastaje na selu i suprotstaviti se mogućim provalama turske vojske.

(Zaključak je donijela skupština na zasjedanju održanom »2. i sledećih danah meseca svibnja 1848«.)

AH, Zagrebačka županija, Acta publico politica, fasc. 140.

31. Varaždin, 2. V.

VELIKA SKUPŠTINA VARAŽDINSKE ŽUPANIJE — SELJACIMA U VARAŽDINSKOJ ŽUPANIJI

N: *Naredba*

Prije četiri tjedna suci Varaždinske županije objavili su da je ukinuta tlaka. Velika skupština sada objavljuje da su ukinuta sva urbarijalna podavanja i tlaka, te patrimonijalno sudstvo. Nisu ukinute obaveze seljaka za neurbarijalne zemlje, a plemstvu su ostala regalna prava.

(Zaključak je pod br. 20 donijela skupština na zasjedanju održanom »2. i sledećih danov mēseca svibnja iliti maja 1848«.)

T: Platzner, Varaždin (»Kod Platznera uz slobodu tiska«).

NSB, R VIII a, B-2, Varaždinska županija.

32.

a) Varaždin, 2. V.

VELIKA SKUPŠTINA VARAŽDINSKE ŽUPANIJE — DALMATINCIMA

N: *Mila bratjo Dalmatini*

Poziv Dalmatincima da izaberu zastupnike za sabor Trojedne kraljevine i da se sjedine s Hrvatskom i Slavonijom.

(Zaključak je donijela skupština na zasjedanju održanom »na 2. i sledeće dane mēseca svibnja iliti maja godine 1848«.)

T: Lj. Gaj, Zagreb.

AH, Zagrebačka županija, Acta publico politica, fasc. 139.

b) Kao pod a), osim:

J: Bez jezičnih promjena, tiskano predvukovskom ćirilicom.

AH, Zagrebačka županija, Acta publico politica, fasc. 139.

MGZ, Arhivalije XV, A 752-1.

33. Križevci, 14. V.

»U NARODNIH POSLIH DĚLUJUĆI ODBOR ŽUPANIE KRIŽEVAČKE«
— JOSIPU JELAČIĆU

U vezi s proglasima od 10. i 11. V (kojima palatin od J. Jelačića traži da pokrajina podvrgnuta je vlasti Ugarske vlade i komesara Hrabowskog. imenuje komesarom u Hrvatskoj) Odbor zahtijeva od J. Jelačića da poduzme vojne i političke mjere radi očuvanja nezavisnog položaja Trojedne kraljevine, da odmah sazove sabor i da ne napušta domovinu.

AH, Zagrebačka županija, Acta publico politica, fasc. 140.

HAZ, Arhiv grada Zagreba, Acta politica, 1848/1639.

NSB, VIII a, B-2, Križevačka županija.

34. Zadar, 21. V.

SKUPINA DALMATINACA (94 POTPISANA) — ODBORU ZA SAZIVANJE
SLAVENSKOG KONGRESA U PRAGU

N: *Dalmatinci Plemenitomu odboru za skupštinu slavjansku u zlatnom Pragu.*

Obavijest skupine Dalmatinaca (prvi potpisani: Ante Kuzmanić, Božidar Petranović, Stipan Ivićević, Špiro Popović, Mate Ivićević) da predstavnici Dalmacije neće prisustvovati Slavenskom kongresu u Pragu jer je poziv (od 1. V) stigao prekasno, ali da podržavaju njegov rad u interesu slavenskih naroda Austrijske carevine.

T: [Battara, Zadar].

NSB, R VIII a, A-4, Dalmacija (2) 1848.

HAZd, Štampe sv. 73, br. 73/1848.¹²

35. Zagreb, 22. V.

ZAGREBAČKA ŽUPANIJA — DALMATINCIMA

N: *Mila jednokàrvna bratjo Dalmatini!*

Poziv na sjedinjenje Dalmacije s Hrvatskom i Slavonijom.

HAD, Arhiv dubrovačke općine, svež. 1201—1600, br. 1528/1848.¹³

36. Zagreb, 22. V.

VELIKA SKUPŠTINA ZAGREBAČKE ŽUPANIJE — SELJACIMA ZAGREBAČKE ŽUPANIJE

¹² Podatak o primjerku u HAZd i tiskari kod: Maštrović, 231, 232 i Obad, 139—141.

¹³ Podatak o primjerku u HAD i faksimil kod: Obad, 145—148.

N: *Naredba.*

Novoimenovani suci Zagrebačke županije (nakon uklanjanja mađaronske uprave u županiji) obavijestili su seljake o novostečenim pravima. Velika skupština obaviještava pismeno, kako bi se spriječile sumnje i mogući neredi, da su sve kmetske obaveze prestale 25. IV, danom objavljivanja pisma bana J. Jelačića, te da nisu ukinuta podavanja s neurbarijalnih zemalja i regalna prava.

(Zaključak je donijela skupština na zasjedanju održanom »22 i sljedećih danah mēseca svibnja 1848«.)

AH, Zagrebačka županija, Acta publico politica, fasc. 140;

Stampata 129/27.

NSB, R VIII a, B-2, Zagrebačka županija.

37. Trst 26. V.

ZAPOVJEDNIK AUSTRIJSKO-ILIRSKOG PRIMORJA GYULAI — ISTRANIMA

N: *Istriani*

Poziv Istranima da u vezi s neprijateljskim zbivanjima u Italiji izraze lojalnost vladaru poput Tršćana, te da stupe u dobrovoljačke jedinice za obranu domovine.

T: Vladina tiskara, Trst.

J: Talijanski.

PMH, 15.839.

38. Innsbruck 27. V.

HRVATSKO-SLAVONSKI DEPUTATI — TIROLCIMA

N: *Brüder Tiroler!*

Deputacija Hrvatske i Slavonije, upućena vladaru u Innsbruck, izražava vjernost vladaru i želju za očuvanjem Austrije utemeljene na ravnopravnosti naroda.

J: Njemački.

NSB, R VIII a, B-2, Hrvatski sabor I.

PMH, 15.828.

39. Innsbruck 29. V.

TIROLCI — HRVATSKO-SLAVONSKIM DEPUTATIMA

N: *Brüder Croaten u. Slavonier!*

Odgovor Tirolaca (potpis: Die Tiroler) na pozdrav deputacije Hrvatske i Slavonije upućene vladaru.

J: Njemački.

NSB, R VIII a, I-2, Inozemni plakati 1848 (II).

40. Dubrovnik [kraj V.]

SKUPINA DUBROVČANA — [I. A. TURSJKOM, GUVERNERU DALMACIJE]

N: *Dichiarazione.*

Izjava skupine »pravih Dubrovčana« (potpisani: I veri Ragusei) u vezi s dopisom guvernera Dalmacije komandantu Nacionalne garde u Dubrovniku od 26. V u povodu navodnih teških povreda reda i mira u Dubrovniku. Konstatira se da je guverner krivo obaviješten, jer se radi o ispadu 30—40 pripadnika društvenog »taloga« (trenta o quaranta individui tra facchini ed altra feccia bassa plebe) potaknutih od osoba koje se zavravaju izazivajući negodovanje javnosti. Dubrovčani su odani javnom redu i miru i pozdravljaju ustav.

T: Martechini, Dubrovnik.

J: Talijanski.

NSB, R VIII a, A-4, Dalmacija (2) 1848.

41.

a) [Zagreb, V.]

JOSIP JELAČIĆ — STANOVNIŠTVU DALMACIJE

N: *Narodu dalmatinskome ljubezni pozdrav!*

Poziv stanovnicima Dalmacije da pošalju zastupnike na sabor Trojedne kraljevine i da kao zastupnike izaberu ljude koje talijanski utjecaj nije otuđio.

AH, Stampata 131/64.

b) Kao pod a), osim:

J: Bez jezičnih promjena, tiskano predvukovskom ćirilicom.

AH, Stampata 131/64.

NSB, R VIII a, B-2, Ban Jelačić.

42. Zagreb, 4. VI.

DOMOROTKINJE TROJEDNE KRALJEVINE — JOSIPU JELAČIĆU

N: *Pozdrav preuzvišenom gospodinu Josipu baronu Jelačiću, banu hrvatskomu, slavonskomu i dalmatinskomu [...] prigodom uvedenja na bansku stolicu dana 4. lipnja 1848. izuštjen od domorodkinjah trojedne kraljevine.*

Prigodna pjesma. Otisnuta na finom papiru, plavom bojom, sa zlatnim okvirom.

AH, Stampata 129/28.

43. Zagreb, 4. i 5. VI.

N: *Red svečanoga uvedenja i umještenja nj. preuzvišenosti gospodina Josipa barona Jelačića Bužimskoga u čast bansku*

Raspored za dane 4. i 5. VI.

AH, Stampata 131/34; Virovitička županija, Upravno politički spisi, fasc. 746, br. 493.

44. Trst 7. VI.

SKUPINA DALMATINACA — MORNARIMA DALMACIJE, DUBROVNIKA I BOKE KOTORSKE

N: *Manifesto alli bravi Marini delle provincie della Dalmazia, Ragusa e Bocche di Cattaro.*

Poziv zemljaka (potpisani: Alcuni vostri patrioti) mornarima, u vezi s neprijateljskim namjerama koje u zadnje vrijeme pokazuje sardinsko-napuljsko-mletačka mornarica, da vjerno obavljaju svoju službu na čast Austrijske carevine i »slavenske nacije« (nazione Slava).

T: Martecchini, Dubrovnik.

J: Talijanski.

NSB, R VIII a, I-1, Inozemni plakati 1848 (I).

45.

a) Zagreb, 10. VI.

J. JELAČIĆ I SABOR — FERDINANDU I

N: *Reprezentacia koju su zastupnici naroda nj. Veličanstva u obziru celokupnosti Monarhie kao i otnošenja sdruženih kraljevinah prama kraljevini Ugarskoj i Austrii iz saborske dana 10. lipnja 1848. g. dèržane sèdnice podnèli.*

Vaše Veličanstvo!

Predstavka kojom ban J. Jelačić i Sabor podnose vladaru na potvrdu zaključke Sabora o odnosu Trojedne kraljevine prema Ugarskoj i prema Austrijskoj carevini: Trojedna kraljevina je samostalna i ne priznaje ugarsku vladu, želi stupiti u užu vezu s cjelokupnom Austrijskom carevinom utemeljenom na punoj jednakosti svih naroda, zahtijeva odgovornu središnju vladu za poslove financija, rata i trgovine za čitavu Monarhiju, te samostalnu vladu Trojedne kraljevine za autonomne poslove; traži utjelovljenje Dalmacije i pripojenje Vojne krajine u upravno-političkim poslovima, bliži savez Trojedne kraljevine s Vojvodinom srpskom, donjom Štajerskom, Koruškom, Kranjskom, Istrom i Goricom, te prijateljski savez s narodima Ugarske nakon što se reguliraju odnosi Ugarske prema ukupnoj Monarhiji.

NSB, R VIII a, B-2, Ban Jelačić.

b) Kao pod a), osim:

D: —

N: *Repräsentation des Landtages der vereinigten Königreiche Dalmatiens, Kroatien und Slavonien an Se. Majestät den König.*

Euer Majestät!

(Datirano: Gegeben aus dem Landtage [...] am 5. und folg. Juni 1848.)

J: Njemački.

NSB, R VIII a, B-2, Ban Jelačić.

HAZ, Ostavština Alfreda Mankanca, Stampata.

46. Zagreb 10. VI.

J. JELAČIĆ I SABOR — FERDINANDU I

N: *Dankadresse des Landtages der vereint. Königreiche Kroatien, Slavonien und Dalmatien an Se. Majestät in Betreff der Ernennung des Bans.*

Sabor zahvaljuje vladaru na imenovanju J. Jelačića banom i moli ga da banu preda zapovjedništvo nad vojskom u Slavoniji i Dalmaciji.

J: Njemački.¹⁴

NSB, R VIII a, B-2 (1848).

47. Zagreb, 10. VI.

J. JELAČIĆ I SABOR — FERDINANDU I

N: *Repräsentation der Volksvertreter des dreieinigen Königreiches Kroatien, Slavonien und Dalmatien wegen Unterlassung einer Aushebung unserer Truppen aus diesen Ländern.*

Euer Majestät!

Sabor zahtijeva da se, zbog stanja u čitavoj Monarhiji i zbog brige za očuvanje unutrašnjeg mira u Trojednoj kraljevini, vojska ne odvodi iz zemlje i da se iz Ugarske u zemlju vrati infanterijska regimenta »Nadvojvoda Leopold«.

J: Njemački.¹⁵

AH, Sabor Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, fasc. 77.

NSB, R VIII a, B-2, Ban Jelačić.

48. Zagreb, 10. VI.

SABOR — STANOVNICIMA DALMACIJE

N: *Zastupnici hrvatskog i slavonskog naroda bratji svojoj dalmatinskoj.* Nakon konstatacije da predstavnici Dalmacije nisu posjetili Sabor kao što su to učinili predstavnici Ceha, Slovenaca i vojvodanskih Srba, Sabor poziva Dalmatince na slogu u interesu slavenskih naroda i cjelokupnosti Austrijske carevine.

AH, Sabor Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, fasc. 77; Stampata 131/59.

NSB, VIII a, B-2, Hrvatski sabor I.

¹⁴ Predstavka je tiskana samo na njemačkom. V. oglas o »saborskim pismima« koja su otisnuta odlukom Sabora i koja se mogu nabaviti u redakcijama zagrebačkih listova: Saborske novine 1848, 10, 28. VI; Novine d.-h.-sl. 1848, 66, 27. VI.

¹⁵ Isto.

49.

a) Innsbruck 10. VI.

FERDINAND I — HRVATIMA I SLAVONCIMA

N: *Manifest*

Wir Ferdinand der Erste [...] versichern unserer k.k. Huld und Gnade alle Einwohner unserer Königreiche Kroatien und Slavonien, indem Wir folgendes Manifest an dieselben erlassen.

Kroaten und Slavonier!

Vladar oduzima J. Jelačiću bansku čast i vojnu vlast jer nije poštivao njegove naredbe i nastojao je Hrvatsku otcijepiti od Ugarske. U Hrvatsku upućuje komesara FML J. Hrabowskog da preuzme vlast i povede istragu protiv Jelačića i njegovih pomagača. (Manifest je publiciran 18—19. VI; N. S.)¹⁶

J: Njemački.

HAZ, Ostavština obitelji Jelačić, Stampata; Ostavština Alfreda Mankanca, Stampata.

NSB, R VIII a, I-3, Ferdinand.

NBW, Flugschriftensammlung. KAW.¹⁷

b) Kao pod a), osim:

N: *Manifesto.*

Noi Ferdinando primo [...] assicuriamo della Nostra i.r. Grazia e Clemenza tutti gl' Abitanti dei Nostri Regni di Croazia e Slavonia, nell'atto che Loro rilasciamo il seguente Manifesto.

Croati e Slavoni!

T: Vladina tiskara (Karletzky), Rijeka.

J: Talijanski.

NSB, R VIII a, I-3, Ferdinand.

50.

a) Innsbruck 10. VI.

FERDINAND I — KRAJIŠNICIMA

N: *Manifest an Meine Grenzer!*

Obavijest da je J. Jelačiću oduzeta banska čast i vojna vlast, te je komesar FML J. Hrabowsky upućen u Hrvatsku da preuzme vlast. Vojna krajina podvrgnuta je vlasti ugarske vlade i komesara Hrabowskog. (Manifest je publiciran 18—19. VI; N. S.)¹⁸

J: Njemački.

NBW, Flugschriftensammlung. KAW.¹⁹

¹⁶ J. Šidak, 119, 372. u vezi s danom publiciranja letka.

¹⁷ Podatak o primjercima u zbirkama u Beču kod: G. Otruba, Wiener Flugschriften zur sozialen Frage 1848 II, Beč 1980, 198.

¹⁸ V. bilješku 16. u vezi s danom publiciranja letka.

¹⁹ Podatak o primjercima u zbirkama u Beču kod: Otruba, 198.

b) Kao pod a), osim:

N: *Oglas na Moju Granicu!*

T: Tiskara kr. ugarskog sveučilišta, Budim.

J: Hrvatski ili srpski.

HAZ, Ostavština Alfreda Makanca, Stampata.

c) Kao pod a), osim:

N: *Manifest na moje graničare.*

T: Tiskara kr. ugarskog sveučilišta, Budim.

J: Hrvatski ili srpski, predvukovskom ćirilicom.

AH, Sabor Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, fasc. 77.

d) Kao pod a), osim:

N: *Manifest na Moje Graničare.*

T: Vladina tiskara Karletzky, Rijeka.

J: Hrvatski ili srpski.

NSB, VIII a, I-3, Ferdinand.

51. Zagreb 15. VI.

UPRAVLJAJUĆI ODBOR HRVATSKOG SABORA — FERDINANDU I

N: *Repräsentation des dirig[irenden] Ausschusses des Landtages der vereinten Königreiche an Se. Majestät den König betreff der Vorfälle in Sirmien und Karlovic.*

Euer Majestät!

U povodu bombardiranja Srijemskih Karlovaca od strane FML J. Hrabovskog Upravljajući odbor Sabora napominje da je hrvatski i srpski narod u Trojednoj kraljevini i južnoj Ugarskoj nastojao mirnim putem riješiti nesuglasice s Ugarskom vladom. Napad na Srijem i Karlovce znači početak građanskog rata koji dovodi u pitanje interese pojedinih naroda, te opstanak Austrijske carevine i dinastije. Da to spriječi vladar treba zapovjedništvo nad vojskom u Slavoniji i Srijemu predati banu J. Jelačiću, čitavu Vojnu krajinu u vojnim poslovima podvrgnuti austrijskom ministarstvu rata a u civilnim poslovima ujediniti je s Trojednom kraljevinom.

J: Njemački.

AH, Sabor Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, fasc. 77.

NSB, R VIII a, B-2, Hrvatski sabor I.

52.

a) Trst 15. VI.

R. ALTGRAF SALM, GUVERNER AUSTRIJSKO-ILIRSKOG PRIMORJA — NOVACIMA U ISTRI I PRIMORJU

N: *Mladićim Uvojničenim! — K vojaštvu poklicanim mladenčam!*

Proglas u povodu druge regrutacije tokom 1848. god. u Istri i Primorju.

T: Vladina tiskara, Trst.
J: Hrvatski i slovenski.

b) Kao pod a), osim:

N: *Ai giovani coscritti*.
J: Talijanski.
PMH, 15.834.

53. Zagreb 19. VI.

UREDNIŠTVO »AGRAMER ZEITUNG« — —

N: *Die Redaktion der Agramer Zeitung beeilt sich nachstehende heute aus Innsbruck vom 19. d. eingegangene Nachricht vorläufig zu bringen*
Vijest o audijenciji hrvatske deputacije na čelu s banom J. Jelačićem kod vladara 19. VI i kod drugih članova dinastije. Vladar je nadvojvodu Ivana imenovao posrednikom u sporu između Hrvatske i Ugarske.

J: Njemački.
NSB, R VIII a, I-2, Inozemni plakati.

54.

a) Innsbruck 20. VI.

JOSIP JELAČIĆ — KRAJIŠNICIMA NA TALIJANSKOM BOJIŠTU

Jelačić poziva krajišnike da se nastave boriti u Italiji za obranu prijestolja i države. Obaviještava ih da je 19. VI primljen u audijenciju kod vladara i da je vladar imenovao nadvojvodu Ivana posrednikom u sporu između Hrvatske i Ugarske. Također obaviještava da je nakon mađarskog napada na Srijemsku Karlovce poduzeo korake za sprečavanje daljnje opasnosti, te poziva krajišnike da ne nasjedaju glasinama jer su njihovi domovi sigurni a Hrvatska i Slavonija sposobna je i bez njihove pomoći obraniti svoja prava i narodnost.

NSB.²⁰

b) Kao pod a), osim:

N: *Meine lieben und tapferen Waffenbrüder und Landsleute*
J: Njemački.
NBW, Flugschriftensammlung.²¹

55. Innsbruck 21. VI.

FERDINAND I — I. ERDÖDYJU, GUVERNERU UGARSKOG PRIMORJA

N: *Allerhöchstes Handbillet Sr. k.k. apostolischen Majestät an den k. ung. küstenländischen Gouverneur.*

²⁰ Šidak, 120, navodi da se letak nalazi u NSB, ali ne navodi signaturu. U zbirci letaka se ne nalazi.

²¹ Regest i podatak da se letak nalazi u NBW kod: Otruba, 208. S. Pejaković, *Aktenstücke zur Geschichte des kroatisch-slavonischen Landtages und der nationalen Bewegung vom Jahre 1848, Beč 1861, 125, 126, donosi proglas pod naslovom: »Brave, tapfere Waffengeführten und Landsleute«.*

Lieber Graf Johann Erdödy! — Caro conte Giovanni Erdödy!

Obavijest da je J. Jelačiću oduzeta banska čast i vojna vlast. Naredba da svi komandanti na području Rijeke i Riječkog okružja moraju izvršavati naredbu guvernera Ugarskog primorja I. Erdödyja i ugarskog ministra vojske.

T: Vladina tiskara (Karletzky), Rijeka.

J: Njemački i talijanski.

PMH, 15.823.

56. Zagreb 21. VI.

SABOR TROJEDNE KRALJEVINE — FERDINANDU I

N: *Repräsentation des kroatisch-slavonischen Landtages in Betreff des verbreiteten Gerüchts, über die gefährdete Stellung des Banus dieser Königreiche*

Euer Majestät!

Sabor, sazvan na izvanrednu sjednicu nakon objelodanjivanja vladareva manifesta od 10. VI, zahtijeva od vladara da J. Jelačiću odmah vrati bansku i vojničku vlast i da mu preda vrhovno zapovjedništvo nad vojskom u Hrvatskoj i Slavoniji.

J: Njemački.²²

NSB, R VIII a, B-2, Hrvatski sabor II.

HAZ, Ostavština obitelji Jelačić, 7/154.

57. Zagreb [21. VI.]²³

SABOR TROJEDNE KRALJEVINE — KRAJIŠNICIMA

N: *Pozdrav i poštenje od naroda hrvatskoga i slavonskoga iz provincijala i krajine militarke, sakupljenog na velikom saboru u Zagrebu.*

Obavijest da je, na vijest o oduzimanju J. Jelačiću banske i vojne vlasti, održana 21. VI. izvanredna sjednica Sabora na kojoj je zaključeno da se samostalnost Hrvatske po potrebi brani i oružjem. Poziv krajišnicima da budu spremni na poziv u rat protiv Ugarske koja je već započela rat protiv srpskog naroda u Ugarskoj i Srijemu.

AH, Stampata 131/242.

HAC, Ostavština Alfreda Mankanca, Stampata.

PMH, G. 1.050.

58.

a) Zagreb 23. VI.

UPRAVLJAJUĆI ODBOR TROJEDNE KRALJEVINE — —

»Upravljaajući odbor, opunomoćen ot sabora kraljevine Hrvatske, Slavonske i Dalmatinske, u ovo burno i pogibelno doba domovine naše«, poziva na davanje priloga u novcu, zlatu i drugome za nabavku oružja i drugih

²² V. bilješku 14.

²³ Datacija prema podatku u tekstu.

potrepština za obranu domovine kojoj prijeti opasnost od neprijateljskog napada.

AH, Stampata 131/74; Srijemska županija, Upravno politički spisi, fasc. 784, br. 1310.

HAZ, Arhiv grada Zagreba, Acta politica, 1848/ad 1940.

b) Kao pod a), osim:

J: Ćirilicom.

AH, Stampata 131/74; Srijemska županija, Upravno politički spisi, fasc. 784, br. 1310.

59. Pazin 24. VI.

M. LAZARIĆ, PUKOVNIK — ISTRANIMA

N: *Oglašenje viteškim pribivaocima Istrianskoga kotara na obranu svoje otačbine.*

Junačine i hrabri Istriani!

Pukovnik Lazarić, po naredbi vojnih vlasti Primorja, poziva na pristupanje istarskoj dobrovoljačkoj četi.

T: Vladina tiskara, Trst.

PMH, 15.841.

60. Zagreb 25. VI.

»RAVNAJUĆI DERŽAVNI ODBOR« — —

Obavijest o uzrocima zbog kojih ban J. Jelačić nije doputovao u Zagreb 24. VI kao što je bilo predviđeno. Pismo Jelačićeva pratioca pristiglo 25. VI javlja da je Jelačić u Celovcu saznao iz novina za manifest od 10. VI i vratio se u Innsbruck da od svojih protivnika zatraži zadovoljštinu za tu uvredu.

NSB, R VIII a, B-2, Bansko vijeće I.

61.

a) Zagreb, 26. VI.

»UPRAVLJAJUĆI ODBOR NARODNI« — —

Obavijest da je manifest od 10. VI o oduzimanju J. Jelačiću banske i vojne vlasti izdan bez vladareva znanja. Određuju se mjere protiv onih koji šire manifest.

AH, Zagrebačka županija, Acta publico politica, fasc. 140.

NSB, R VIII a, B-2, Bansko vijeće I.

b) Kao pod a), osim:

T: Vladina tiskara (Karletzky), Rijeka.

J: trojezično hrvatski, njemački, talijanski.

NSB, R VIII a, B-2, Bansko vijeće I.

62. Beč 27. VI.

IVAN HABSBURG, NADVOJVODA — JOSIPU JELAČIĆU

N: *An meinen Banus von Kroatien, Feldmarschall-Lieutenant Freiherrn v. Jelačić!*

Obavijest nadvojvode Ivana da je, kao posrednik imenovan od vladara, pozvao Ugarsku vladu da svoje predstavnike pošalje u Beč na pregovore. Jelačića će pozvati kad dobije odgovor od Ugarske vlade. U prilogu je otisnuto pismo Ferdinanda I od 19. VI kojim nadvojvodu Ivana imenuje posrednikom u sukobu između Ugarske i Hrvatske.

J: Njemački.

NSB, R VIII a, I-3, Ferdinand.

PMH, G. 1.010.

b) Kao pod a), osim:

N: *Mojemu Banu Hèrvatske feldmaršal-lajtnantu Baronu Jelačiću u Zagrebu.*

J: Hrvatski ili srpski.

NSB, R VIII a, I-1, Inozemni plakati 1848 (I).

c) Kao pod a) i b), osim:

J: Predvukovskom ćirilicom.

NSB, R VIII a, I-3, Ferdinand.

63.

a) Zagreb [početak VII.]²⁴

HRVATSKI SABOR — NARODIMA EVROPE

N: *Manifest naroda hrvatsko-slavonskoga.*

Manifest izražava protivljenje hegemoniji Nijemaca i Mađara u Austrijskoj carevini. Obrazlaže da Mađari žele mađarizirati ostale narode u Ugarskoj i uništiti samostalni položaj Trojedne kraljevine pod ugarskom krunom. Hrvati i Slavonci žele na temelju prirodnog prava biti slobodan narod u slobodnoj Austrijskoj carevini. Zbog toga zahtijevaju preuređenje Austrijske carevine na federalističkoj osnovi i oblikovanje federalnih jedinica na jezično-nacionalnoj osnovi. Zahtijevaju ujedinjenje Trojedne kraljevine s Vojvodinom srpskom i s južnoslavenskim zemljama austrijskog dijela Habsburške monarhije. (Datirano: »Iz sabora [...] dana 5. lipnja i sljedećijeh godine 1848 držanog«.)

PMH, G. 1.047.

b) Kao pod a), osim:

J: Njemački.

²⁴ U saborskim zaključcima postoji odluka o izdavanju manifesta (čl. XVII), ali nema podataka o donošenju i danu kada je donesena ta odluka. Manifest je prvi put tiskan u Saborskim novinama 1848, 12, 4. VII i zatim u Novinama d.h-sl. 1848, 74, 15. VII. Usp. Šidak, 214. Sabor je, nakon odgode 12. VI i izvanrednog zasjedanja 21. VI, zasjedao 29. VI—9.VII.

MGZ, Arhivalije XV, A 754-1.
NBW, Flugschriftensammlung. SBW.*

64. Zagreb, 5. VII i d.

N: *Dobrovoljni prinesci*

Periodički letak br. 1—10 s popisom osoba (4.297) i njihovih priloga »za obranu domovine« sakupljenih na sjednici Sabora 4. i 5. srpnja, te u razdoblju od srpnja 1848. do ožujka 1849.

AH, Stampata 131/43, 58.

NSB, R VIII a, B-2, Popisi dobrovoljnih priloga i dr.

65. Zagreb 6. VII.

HRVATSKI SABOR — STANOVNIŠTVU HRVATSKE I SLAVONIJE

N: *Svemu narodu po Hrvatskoj i Slavonii.*

Mili narode!

Saborski zastupnici pozivaju stanovnike Hrvatske i Slavonije da ne nasjedaju mađarskoj propagandi protiv bana i domorodaca, koja ima uspjeha napose u Slavoniji, te da stanu u obranu novostečene slobode koju im Mađari žele oduzeti.

AH, Stampata 131/84.

NSB, R VIII a, B-2, Hrvatski sabor II.

66. Zagreb 6. VII.

SKUPINA ZASTUPNIKA IZ VOJNE KRAJINE — HRVATSKOM SABORU

N: *Preuzvišeni gospodine bane! Slavni sabore!*

Skupina zastupnika na čelu s Dimitrijem Oreljom ((30 potpisanih) protestira zbog toga što je Sabor izglasao za Vojnu krajinu samo neka poboljšanja, a nije ukinuo odvojenu civilnu upravu. Izjavljuje da krajišnici prihvaćaju vojnu obavezu, ali žele da Sabor ukinu birokratsku administraciju i dade Vojnoj krajini ustavne slobode kao što je u svom operatu predložio saborski odbor za krajiške žalbe. Ako njihovi zahtjevi ne budu usvojeni, zastupnici iz Vojne krajine izjavljuju da znaju kako će ih izboriti.

AH, Sabor Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, fasc. 67, sv. 107.

67. Zagreb [7. VII.]²⁵

HRVATSKI SABOR — —

N: *Članak o ukinutju urbara i urbarskih službah i daćah. — Članak o đervarenju, paši i žirovini.*

²⁵ Sabor je zaključak o ukidanju kmetstva i reguliranju kmetških obaveza donio 7. VII (Novine d.-h.-sl. 1848, 76, 20. VII.). Zaključak je tiskan u Novinama d.-h.-sl. 1848, 73, 13. VII i u Saborskim novinama 1848, 14, 18. VII.

Zakonski članak o ukidanju kmetstva i urbarskih obaveza, te o prepustanju seljacima dijela tzv. manjih kraljevskih prava (prava krčmarenja, lova, ptičarenja, ribolova) uz odštetu plemstvu od strane države. Zakonski članak o reguliranju tzv. servituta (drvarenja, ispaše, žirovine). Datinano: »Iz sabora ... 5. i sljedećih danah mēseca Junia i Julia 1848. u Zagrebu dērzanog«.

AH, Stampata 131/78.

NSB, R VIII a, B-2, Hrvatski sabor I.

MGZ, Arhivalije XVIII A 853-1.

68.

a) Zagreb, 10. VII.

HRVATSKI SABOR — FERDINANDU I

N: *Vaše Veličanstvo*

Sabor podnosi vladaru na potvrdu »Ustav krajiški«. Sabor je odlučio da Vojna krajina ostane očuvana dok se u čitavoj carevini ne uvede mir i poredak, da ne ulazi u radikalne reforme kako ne bi doveo u opasnost domovinu i čitavu carevinu, već da uvede olakšice i iz Temelnog zakona izostavi ono što se ne slaže s ustavnim načelima.

AH, Sabor Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, fasc. 67, sv. 107.

NSB, R VIII a, B-2, Hrvatski sabor II.

b) Kao pod a), osim:

N: *Repräsentation des Landtags der vereinten Königreiche an Se. Majestät den Kaiser und König in Bezug auf die künftigen Verhältnisse der Militärgrenze. — Euer Majestät!*

J: Njemački (uz naznaku: Aus der Nationalsprache).

AH, Sabor Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, fasc. 67, sv. 107.

HAZ, Ostavština Alfreda Makanca, Stampata.

NBW, Flugschriftensammlung. HAW.*

69. Zagreb 10. VII.

ZASTUPNICI VOJNE KRAJINE NA SABORU — STANOVNIŠTVU VOJNE KRAJINE

N: *Narodu krajiškom lijepi i ljubezni pozdrav!*

Obavijest o olakšicama koje je za Vojnu krajinu donio Sabor i podnio vladaru na potvrdu. Ban će olakšice uvoditi i prije vladareve potvrde.

AH, Sabor Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, fasc. 67, sv. 107.

AH, Stampata 131/129.

NSB, R VIII a, B-2, Hrvatski sabor I.

70. Zagreb 19. VII.

MIRKO LENTULAJ, BANSKI NAMJESNIK²⁶ — TRGOVCIMA

²⁶ Vlastoručni potpis M. Lentulaja.

Obavijest da će se roba, koja dolazi preko Ugarske i koja je podvrgnuta plaćanju uvozne tridesetine, cariniti u hrvatsko-slavonskim tridesetnicama kako njihove prihode ne bi ubirale ugarske tridesetnice i zadržavale ih »na štetu naše državne peneznice«.

HAZ, Arhiv grada Zagreba, Acta politica, 1848. ad 2178.

71. Dubrovnik 20. VII.

OPĆINA DUBROVNIK — STANOVNICIMA HRVATSKE I SLAVONIJE

N: *Obljubljenoj našoj bratji Hèrvatima i Slavoncima Dubrovčani*

Zahvaljuje na pozdravima, te ističe zajedničko podrijetlo, jezik i vjernost vladaru. Napose ističe zasluge Hrvatske i Slavonije za »slavenski narod«.

T: Martechini, Dubrovnik.

AH, Zagrebačka županija, Acta publico politica fasc. 141.²⁷

72. Karlovac 24. VII.

[MAGISTRAT GRADA KARLOVCA] — —

»Bansko namiesništvo« razrezalo je izvanredni porez i pismom od 23. VI pozvalo na davanje priloga »za obranu domovine«. Donosi se popis građana Karlovca (952 osobe) i njihovih priloga.

NSB, R VIII a, B-2, Popisi dobrovoljnih priloga i dr.

73.

a) Zagreb 28. VII.

MIRKO LENTULAJ, BANSKI NAMJESNIK — —

N: *Proglas.*

Mjere protiv špekulanata koji otkupljuju i iznose iz zemlje zlatni i srebrni novac, te zabrana iznošenja takvog novca iz zemlje. Obavijest da u Hrvatskoj i Slavoniji ne vrijede banknote i vrijednosni papiri Ugarske vlade, a vrijede bečke banknote i papiri.

AH, Srijemska županija, Upravno politički spisi, fasc. 784, br. 1308.

b) Kao pod a), osim:

N: *Kundmachung*

J: Njemački.

AH, Virovitička županija, Upravno politički spisi, fasc. 746, br. 489.

74. Beč [29. VII.]

TH. SCHIEBE — STANOVNICIMA BEČA

N: *Extra Blatt! Wiens nächtliche Aufregung am 28. Juli und die Katastrophe des grossen slavischen Fackelzuges zu Ehren Jellachichs.*

²⁷ Obad, 164—166, donosi faksimil i tekst sa signaturom AH, Zagrebačka županija, fasc. 139, br. 1530 (1182)/1848.

O velikom broju Jugoslavena (3.000 osoba) u Beču na dočeku Jelačića, te o slavenskoj bakljadi pred hotelom i govoru Jelačića izrečenom u prilog očuvanja Austrije, protiv Mađara i bez simpatija za Nijemce. O protestima prisutnih Mađara i Nijemaca (10.000 osoba) i sukobu koji je nakon toga izbio.

T: Leop. Sommer, Beč.

NSB, R VIII a, I-2, Inozemni plakati 1848 (II).

NBW, Flugschriftensammlung. SBW.²⁸

75. Varaždin 29. VII.

SKUPŠTINA VARAŽDINSKE ŽUPANIJE — —

N: *Iz zaključkih skupštine sl. županije Varaždinske dne 29. i sledećih meseca serpnja 1848 u Varaždinu deržanog (sic!)*

FML J. Hrabowski razaslao je pozive za zasjedanje Hrvatskog sabora 7. VIII u Varaždinu. Objavljuje se zaključak Skupštine da će makar i oružjem spriječiti dolazak J. Hrabowskog i svakog tko dođe na zasjedanje u Varaždin.

HAZ, Arhiv grada Zagreba, Acta politica, 1848/2377.

AH, Srijemska županija, fasc. 784, br. 1322.

76. [VII.]

ANONIMNO — STANOVNICIMA ZAGREBA

N: *Na svačije znanje. — Zur allgemeinen Kenntniss.*

Preštampani proglas grupe građana Graza od 5. VII s opisom događaja u toku kojih je građanstvo izborilo sniženje cijene kruha. Dodano je pitanje: »A što ćemo mi Zagrebčani?« — »Was aber fangen wir Agramer an?«

J: Hrvatski i njemački.

NSB, R VIII a, B-2, Zagrebačka županija; I-1, Inozemni plakati 1848 (I).

77. [VII.]

ANONIMNO — —

N: *Manifest in Namen der kroatisch-slavonischen Nation gegen das unter demselben Namen in Agram erschienene Manifest gerichtet.*

Pobija program iznesen u »Manifestu naroda hrvatsko-slavonskoga«, jer Hrvatski sabor ne izražava volju naroda već pristaša J. Jelačića iza kojega stoji reakcionarna kamarila.

N: Njemački.

NBW, Flugschriftensammlung. SBW.²⁹

²⁸ Podaci o primjercima u zbiricama u Beču kod: O t r u b a, 225. Otruba letak datira 28. VII, ali on očigledno sadrži izvještaj o zbivanjima 28. VII kao prethodnog dana.

²⁹ Podatak o primjercima u zbiricama u Beču kod: O t r u b a, 246. Otruba letak stavlja u kolovoz, ali je na primjerku iz NBW rukom ispisan datum 28. VII.

78. Beč, VII.

DEPUTACIJA HRVATSKOG SABORA AUSTRIJSKOM PARLAMENTU
— NARODIMA AUSTRIJE

N: *Die Kroaten und Slawonier an die Völker Österreichs*

Protivi se hegemoniji bilo kojeg naroda u Austrijskoj carevini. Konstatira da Mađari nastoje mađarizirati ostale narode Ugarske i uništiti samostalni državopravni položaj Trojedne kraljevine pod ugarskom krunom. Hrvati i Slavonci žele na temelju prirodnog prava biti slobodan narod u slobodnoj Austrijskoj carevini. Zahtijevaju preuređenje Austrijske carevine na federalističkoj osnovi i oblikovanje federalnih jedinica na jezično-nacionalnom načelu.

J: Njemački.

NSB, R VIII a, B-2, Hrvatski sabor II.

NBW, Flugschriftensammlung, SBW.³⁰ HAW.*

79. Požega 2—5. VIII.

UPRAVLJAJUĆI ODBOR POŽEŠKE ŽUPANIJE — STANOVNIŠTVU VIROVITIČKE ŽUPANIJE

N: *Stanovnicima Županije vèrovitičke pozdrav od naroda Županije požeške!*

»Upravljajući opunovlastjeni narodni odbor Županije požeške« poziva stanovnike Virovitičke županije, koja je pristala uz ugarsku vladu, da ponovo priznaju vlast bana.

T: F. Župan, Zagreb.

AH, Zagrebačka županija, Acta publico politica, fasc. 141.

80.

a) Zagreb 6. VIII.

JOSIP JELAČIĆ — —

Proglas povodom prekida pregovora o reguliranju odnosa između Hrvatske i Ugarske koje je Jelačić vodio s predstavnicima Ugarske vlade uz posredovanje nadvojvode Ivana. Jelačić obaviještava da je do prekida pregovora došlo jer Ugarska vlada nije prihvatila zahtjeve Hrvatske o osnivanju središnje vlade za Austrijsku carevinu, o upotrebi hrvatskog jezika u domaćim poslovima i na Ugarskom saboru, te o zadovoljavanju zahtjeva srpskog naroda u Ugarskoj. Napominje da će Hrvatskoj, ako i Ugarski sabor odbaci te zahtjeve, preostati jedino da se pouzda u svoju snagu.

T: Lj. Gaj, Zagreb.

AH, Virovitička županija, Upravno pravni spisi, fasc. 745, ad br. 353.

NSB, R VIII a, B-2, Ban Jelačić.

³⁰ Podatak o primjercima u NBW i SBW kod: Otruba, 229.

b) Kao pod a), osim:

J: Predvukovskom ćirilicom.

AH, Virovitička županija, Upravno pravni spisi, fasc. 745, ad br. 353.
PMH, G. 1.049.

c) Kao pod a), osim:

J: Njemački.

NSB, R VIII a, B-2, Ban Jelačić.

d) Kao pod a), osim:

N: *Proclama del Bano della Croazia, generale Jellachich dopo il suo ritorno da Vienna per comporre i dissidi fra l' Ungheria e la Croazia*

T: Tip. del Lloyd austr., Trst.

J: Talijanski.

NSB, R VIII a, B-2, Ban Jelačić.

81. Zagreb 6. VIII.

JOSIP JELAČIĆ — ZAPOVJEDNIŠTVIMA KRAJISKIH PUKOVNIJA U HRVATSKOJ I SLAVONIJI

N: *Banal- und respect. General-Commando-Präsidual-Verordnung an gesamte Grenz-Regiments-Commanden in Kroatien und Slavonien.*

Odredbe u svrhu poboljšanja položaja krajišnika izradene na temelju zakonskog zaključka Hrvatskog sabora podnesenog vladaru na potvrdu.

J: Njemački.

NSB, R VIII a, B-2, Ban Jelačić.

82. Rijeka 31. VIII.

JOSIP BUNJEVAC — STANOVNICIMA RIJEKE I OKRUŽJA

N: *Puku i stanovnikom slobodnoga grada i okružja Rečkoga pozdrav braćinski. — Al popolo ed agli abitanti della libera città e distretto di Fiume un saluto fraterno.*

Proglas J. Bunjevca, podžupana Zagrebačke županije, nakon što je vojском zaposjeo Rijeku. Obaviještava da ostaju na snazi gradske municipalne slobode i institucije, te upotreba talijanskog jezika uz poštivanje svake narodnosti. Poziva na vjernost banu i kralju.

J: Hrvatski i talijanski.

AH, Zagrebačka županija, Acta publico politica, fasc. 141.

NSB, R VIII a, B-2, Rijeka.

83. Zagreb [VIII.]³¹

SKUPINA RODOLJUBA — KRAJIŠNICIMA

N: *Čuvajte se krajišnici!*

³¹ Proglas je nastao vjerojatno u kolovozu, jer spominje Jelačićevu naredbu o promjenama u Vojnoj krajini od 6. VIII.

Poziv krajišnicima (potpisan: »Vaša braća domorodci«) da ne nasjedaju mađarskoj agitaciji. Podsjeća da je ban J. Jelačić preko Sabora i vlastitim naredbama olakšao njihov položaj. Poziva krajišnike da budu spremni na borbu za domovinu, te za očuvanje cjelovitosti Austrijske carevine i za ravnopravnost svih njenih naroda.

T: LJ. Gaj, Zagreb.

AH, Stampata 129/25.

84. Zagreb, 1. IX.

JOSIP JELAČIĆ — JOSIP BUNJEVCU

N: *Gospodinu Josipu Bunyevczu, podžupanu Zagrebačke županije u Rēki — Al signor Giuseppe Bunyevacz, vice-conte del Comitato di Zagabria in Fiume*

Zahvaljuje Bunjencu na zaposjedanju Rijeke. Imenuje H. Bužana opunomoćenim povjerenikom, a gen. Viktora vojnim zapovjednikom Rijeke.

T: Karletzky, Rijeka.

J: Hrvatski i talijanski.

AH, Zagrebačka županija, Acta publico politica, fasc. 141.

HAZ, Ostavština Alfreda Mankanca, Stampata.

85.

a) Schönbrunn 4. IX.

FERDINAND I — JOSIPU JELAČIĆU

N: *Moj dragi barone Jelačiću!*

Ferdinand I povlači svoj manifest od 10. VI kojim je Jelačiću bila oduzeta banska čast i vojna vlast. Potvrđuje vjernost Jelačića interesima cjelokupne carevine i očuvanju veza Hrvatske s Ugarskom.

AH, Stampata 131/49; Virovitička županija, Upravno politički spisi, fasc. 744, br. 224.

b) Kao pod a), osim:

N: *Mein lieber Freiherr. v. Jelachich!*

J: Njemački.

AH, Stampata 131/52. PMH, 15.824/a.

MGZ, Arhivalije XV A-782-1.

c) Kao pod a), osim:

N: *Mein lieber Freiherr. v. Jelachich!*

T: Staatsdruckerei, Beč.

KAW.³²

d) Kao pod a), osim:

N: *Kedves Jelachich báróm!*

J: Mađarski.

NSB, R VIII a, I-3, Ferdinand.

³² Podatak o primjerku u KAW kod: O t r u b a, 250.

86.

a) [Zagreb 7. IX.]³³

JOSIP JELAČIĆ — STANOVNIŠTVU HRVATSKE I SLAVONIJE

N: *Proglas*

Proglas u povodu najave rata Ugarskoj vladi. Konstatira da Ugarska vlada nastoji Hrvatsku potčiniti, pocijepati i mađarizirati, te da je nakon neuspjelih pregovora s Ugarskom vladom i šutnje Ugarskog sabora rat preostao kao jedino sredstvo za rješenje spora između Hrvatske i Ugarske. Cilj rata je ostvarenje uvjeta koje je Jelačić na osnovi zaključaka Hrvatskog sabora iznio u pregovorima: očuvanje cjelovitosti Austrijske carevine i sloboda svih njenih naroda.

NSB, R VIII a, B-2, Ban Jelačić.

b) Kao pod a), osim:

J: Predvukovskom ćirilicom.

NSB, R VIII a, B-2, Ban Jelačić.

c) Kao pod a), osim:

N: *Manifest*³⁴

J: Njemački.

HAZ, Ostavština obitelji Jelačić, Stampata 7/151.

NSB, R VIII a, B-2, Ban Jelačić.

PMH 1.035.

NBW, Flugschriftensammlung.*

d) Kao pod a), osim:

N: *Manifest*

T: Karl Gerold, Beč.

J: Njemački.

NBW, Flugschriftensammlung.³⁵ SBW.*

e) Kao pod a), osim:

D: Zagreb 7. IX.

N: *Proglas — Manifesto*

T: Karletzky, Rijeka.

J: Hrvatski i talijanski.

NSB, R VIII a, B-2, Ban Jelačić.

³³ Datirano prema primjerku pod e), tiskanom u Rijeci, koji jedini nosi datum nastanka, tj. 7. IX kad je J. Jelačić navijestio rat ugarskoj vladi.

³⁴ Pejaković, 131—134, donosi tekst letka pod naslovom: »Manifest des Ban Jelačić, in welchem die Gründe auseinander gesetzt werden, warum er nach Erfolglosigkeit des Pazifikationsversuches zu den Waffen greife«. Dira ga: »An der Drave, 10. September 1848.«

³⁵ Podatak o primjerku u NBW kod: Otruba, 267, ali je regist površan.

87. [Zagreb 7. IX.]³⁶

JOSIP JELAČIĆ — HRVATSKOJ VOJSCI

N: *Junaci! — Kameraden!*

Proglas povodom najave rata protiv Ugarske vlade. Ističe da se rat ne vodi protiv mađarskog naroda već protiv jedne stranke koja želi potčiniti Hrvatsku, a za samostalnost domovine i cjelovitost Austrijske carevine.

T: Lj. Gaj, Zagreb.

J: Hrvatski i njemački.

NSB, R VIII a, B-2, Ban Jelačić.

88. Beč 7. IX.

FERDINAND I — —

N: *Wir Ferdinand der Erste [...] — Noi Ferdinando Primo [...] — Mi Ferdinand Pervi [...] — Mi Ferdinando Pervi [...]*

Patent o ukidanju kmetstva i kmetskih podavanja.

T: [Vladina tiskara, Trst]

J: Četverojezično — njemački, talijanski, slovenski, hrvatski.

PMH, 15.232.

(Patent je nadležtvima na Austrijsko-ilirskom primorju razaslan cirkularom guvernera R. Altgraf Salma, Trst 13. IX 1848; PMH 15.232. Nadležtvima u Dalmaciji razaslan je okružnicom guvernera I. A. Turszkog, Zadar 15. X 1848; HAZd, Štampe sv. 20 i NBZd, Oglasi, br. 11/1848.)³⁷

89.

a) Na Dravi, 10. IX.

JOSIP JELAČIĆ — MAĐARSKOM NARODU

N: *Manifest an die magyarische Nation.*

Proglas uoči prijelaza hrvatske vojske preko Drave. Naglašava da rat nije uperen protiv mađarskog naroda, već protiv stranke koja je u svoje ruke preuzela Ugarsku vladu i koja nastoji potčiniti nemađarske narode u Ugarskoj. Rat se vodi za slobodu i ravnopravnost svih naroda Austrijske carevine. (Mjesto izdanja: An der Drave.)

J: Njemački.

AH, Sabor Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, fasc. 77.

NSB, R VIII a, B-2, Ban Jelačić.

b) Kao pod a), osim:

N: *Nyilatkozat a Magyar Nemzethez.*

J: Mađarski.

NSB, R VIII a, B-2, Ban Jelačić.

³⁶ Datacija prema danu Jelačićeve najave rata Ugarskoj vladi 7. IX.

³⁷ Podaci o primjercima u zbirkama u Zadru kod: Maštrović, 235 i O b a d, 167—170.

90. Sa Drave [11.] IX.³⁸

JOSIP JELAČIĆ — MAĐARSKOM NARODU

N: *An die ungarische Nation.*

Proglas povodom prijelaza hrvatske vojske preko Drave. Naglašava da je rat poveden u interesu većine stanovnika Ugarske, koji stoje na stajalištu legaliteta, a protiv one frakcije koja pod vidom legaliteta želi Ugarsku odvojiti od Austrijske carevine, potčiniti narode Ugarske i koja Ugarsku vodi u sigurnu propast. (Datirano: Von der Drave im September 1848.)
J: Njemački.

AH, Stampata 131/126, 158.

HAZ, Ostavština obitelji Jelačić, Stampata 7/152.

NSB, R VIII a, B-2, Ban Jelačić.

PMH, G. 1.031.

SBW.*

91.

a) Sa Drave [11.] IX.³⁹

JOSIP JELAČIĆ — VOJSCI U UGARSKOJ

N: *Waffenbrüder!*

Poziv vojsci koja se nalazi u Ugarskoj da se s hrvatskom vojskom okupi pod istom, austrijskom zastavom. Hrvatska vojska ne počinje rat samo zbog interesa Hrvatske, već također radi zaštite prava vladara i obrane jedinstva Austrijske carevine od jedne stranke koja djeluje protivno želji većine mađarskog naroda. (Datirano: Von der Drave im September 1848.)

J: Njemački.

AH, Stampata 131/111, 121.

HAZ, Ostavština obitelji Jelačić, Stampata 7/153; Ostavština Alfreda Makanca, Stampata.

NSB, R VIII a, B-2, Ban Jelačić.

PMH, G. 1.031

KAW.*

b) Kao pod a), osim:

N: *Bajtársim!*

J: Njemački.

AH, Stampata 131/121.

92. Sa Drave [11.] IX.

JOSIP JELAČIĆ — MAĐARSKOM NARODU I VOJSCI U UGARSKOJ

N: *An die ungarische Nation. — Waffenbrüder!*

Dva proglasa povodom prijelaza hrvatske vojske preko Drave, identična proglasima pod br. 90. i 91.

T: Karl Gerold, Beč.

J: Njemački.

³⁸ Datirano prema prijelazu Jelačićeve vojske preko Drave 11. IX.

³⁹ Isto.

AH, Stampata 131/121.
NBW, Flugschriftensammlung.*

93.

a) Varaždin 11. IX.

[GLAVNI ŠTAB HRVATSKE VOJSKE U UGARSKOJ] — —

N: *Pârvo izvêstje o hàrvatsko-slavonskoj vojsci.*

O prijelazu hrvatske vojske preko Drave 11. IX.

Glavnina vojske i glavni štab prijeći će preko Drave 12. IX.

NSB, uvezano uz: Novine d.-h.-sl. 1848, 100, 14. X.

b) Kao pod a), osim:

N: *Erstes Bülletin von der kroatisch-slavonischen Armee.*

J: Njemački.

AH, Stampata 131/112.

NSB, R VIIIa, 1-2, Inozemni plakati 1848 (2).

94.

a) Hodošan 14. IX.

GLAVNI ŠTAB HRVATSKE VOJSKE U UGARSKOJ — —

N: *Izvestje o hàrvatsko-slavonskoj vojsci.*

Izveštaj »Glavnog stana« o pripremama za prijelaz glavnine hrvatske vojske preko Mure.

NSB, R VIII a, B-2, Bansko vijeće I.

b) Kao pod a), osim:

N: *Tagesbericht der k.k. kroatisch-slavonischen Armee.*

J: Njemački.

AH, Stampata 131/150.

NSB, R VIII a, 1-2, Inozemni plakati 1848 (2).

95. Olomouc 20. IX, Schönbrunn 22. IX, Beč 25. IX.

FERDINAND I — NARODIMA UGARSKE

N: *An die Völker Ungarns, Kroatiens, Slavoniens, Siebenbürgens und der Militärgrenze.* (20. IX) — *An meine Völker Ungarns.* (22. IX) — *An meine Völker Ungarns.* (25. IX)

Tri proglašenja kojima vladar Ugarskoj vladi oduzima legalitet i FML F. Lamberga imenuje komesarom i zapovjednikom sve vojske u Ugarskoj

T: Lj. Gaj, Zagreb.

J: Njemački.

NSB, R VIII a, I-3, Ferdinand.

96. Schönbrunn 22. IX, Beč 25. IX.

FERDINAND I — NARODIMA UGARSKE I VOJSCI U UGARSKOJ

Manifest an meine Völker Ungarns. (22. IX) — *An meine in Ungarn ste-*

⁴⁰ Podatak o primjerku u NBW kod: O t r u b a, 263.

henden Truppen. (22. IX) — Manifest an meine Völker Ungarns. (25. IX) — An meine Armee in Ungarn. (25. IX)

Četiri proglašava kojima vladar Ugarskoj vladi oduzima legalitet, FML F. Lamberga imenuje komesarom i zapovjednikom sve vojske u Ugarskoj i naređuje vojsci u Ugarskoj da mu se potčini.

T: I. N. Prettner, Karlovac.

J: Njemački.

NSB, R VIII a, I-1, Inozemni plakati 1848 (I).

97. Zagreb 26. IX

MAGISTRAT GRADA ZAGREBA — GRAĐANIMA ZAGREBA

Poglavarstvo grada Zagreba, na osnovu zapovjedi bana J. Jelačića, zahtijeva od građana da do 4. X plate zaostali porez pod prijetnjom vojničke ovrhe.

AH, Stampata 129/33.

98. Rijeka 27. IX.

MAGISTRAT RIJEČKOG OKRUŽJA — STANOVNICIMA RIJEČKOG OKRUŽJA

N: *Avvertimento.*

Preporuča očuvanje mira u skladu s odredbama potkapetana i opunomoćenog banskog povjerenika i propisuju se mjere za očuvanje reda i mira, te sprečavanje provokacija.

J: Talijanski.

NSB, R VIII a, B-2, Rijeka.

99. [IX.]

ANONIMNO — —

N: *Davoria dobrovoljacah spremajućih se na Magjare.*

Pjesma s pozivom u borbu protiv mađarske prevlasti i za slobodu slavenskih naroda («od Tatre do Velebića») u Ugarskoj.

MGZ, Arhivalije XVII A 828-2.

100. [Zagreb 2. X.]⁴¹

REDAKCIJA »NOVINA« — —

F: *Jelačić ban u Pešti. Grof Lamberg je ubijen u Pešti!*

Vijest da je u Pešti ubijen kr. komesar i vojni zapovjednik u Ugarskoj F. Lamberg (28. IX; N. S.), te da je J. Jelačić s vojskom ušao u Budim i

⁴¹ Novine d.-h.-sl. su nakon početka rata obavijestile čitaoce da će važne vijesti s ratišta, koje pristignu između izlaska dvaju brojeva lista, tiskati zasebno i zatim u narednom broju lista. Vijest identična onoj tiskanoj na letku objelodanjena je u Novinama d.-h.-sl. 1848, 108, 3. X (Dopis iz Beča 30. rujna 1848). Zbog toga zaključujemo da je letak tiskan dan ranije.

Peštu (sic! N. S.) i u njima proglasio opsadno stanje.
NSB, R VIII a, B-2, Bansko vijeće I.

101.

a) Schönbrunn 3. X.

FERDINAND I, MINISTAR PREDSJEDNIK A. RÉCSEY — —

N: *Königliches Rescript.*

Zbog nezakonitih postupaka zastupničke kuće Ugarskog sabora pod utjecajem L. Kossutha i njegovih sljedbenika, te zbog ubojstva komesara F. Lamberga, vladar raspušta Ugarski sabor i zabranjuje sastanke županijskih skupština, a J. Jelačića imenuje komesarom i zapovjednikom sve vojske u Ugarskoj.

J: Njemački.

NSB, R VIII a, I-3, Ferdinand.

NBW, Flugschriftensammlung. SWB. KAW.⁴²

102. Zagreb [4. X.]⁴³

REDAKCIJA »NOVINA« — —

N: *Novie vësti, Jelačić ban ulëzao je u Budim!*

Vijest da je vladar »za Peštu i pobunjena mjesta« proglasio ratno stanje i imenovao ministra vojske za Ugarsku.

NSB, R VIII a, B-2, Bansko vijeće I.

b) Kao pod a), osim:

N: *Kraljevski odpis.*

J: Hrvatski.

NSB, R VIII a, I-3, Ferdinand.

PMH, G. 1.032.

c) Kao pod b), osim:

Svečani otisak smeđim slovima i sa zlatnim ornamentiranim okvirom. (Običnom tiskarskom bojom otisnut u Novinama d.-h.-sl. 1848, 110, 7. X.)

T: Lj. Gaj, Zagreb.

NSB, VIII a, I-1, Inozemni plakati 1848 (I).

103. Zagreb 4. X.

REDAKCIJA »NOVINA« — —

N: *Radostni glasovi!*

Vijest da je J. Jelačić imenovan komesarom i zapovjednikom sve vojske

⁴² Podaci o primjercima u zbirkama u Beču kod: O t r u b a, 270.

⁴³ Vijest je objelodanjena u Novinama d.-h.-sl. 1848, 109, 6. X zajedno s vijesti sa slijedećeg letka datiranog 4. X (Vësti sa ratišta).

u Ugarskoj, da je u Ugarskoj proglašeno ratno stanje i da je Ugarski sabor raspušten. Vijest je stigla »jutros 4. listopada.«⁴⁴
PMH, 15.829.

104. Zagreb [4. X.]⁴⁵

REDAKCIJA LISTA »AGRAMER ZEITUNG« — —

Vijest da je J. Jelačić imenovan komesarom i zapovjednikom sve vojske u Ugarskoj, da je u Ugarskoj proglašeno opsadno stanje i da je Ugarski sabor raspušten.

J: Njemački.

NSB, R VIII a, I-2, Inozemni plakati 1848 (II).

105. Pešta 7. i 8. X.

ODBOR ZA ODBRANU ZEMLJE — STANOVNICIMA HRVATSKE

N: *Ztanovniki horvaczki — Bürger Croatiens!*

Proglas povodom puštanja kućama hrvatskih vojnika iz razbijenog korpusa J. Jelačića (sic!). Odbor ističe da su u Ugarskoj narodi dobili svoja prava, ukinuto je kmetstvo, oporezovano je plemstvo, oslobođeni su krajišnici, uspostavljena je sloboda upotrebe jezika, ali je pobunjenik J. Jelačić ipak krenuo u rat protiv Mađarske. (Tekst na njemačkom datiran je 7. X, a na hrvatskom 8. X!)

J: Hrvatski kajkavski, starom grafijom i njemački.

NSB, R VIII a, I-2, Inozemni plakati 1848 (II).

106. Pećuh 12. X.

K. BATTHYÁNY, KOMESAR I VELIKI ŽUPAN ŽUPANIJE BARANJA — KRAJIŠNICIMA, HRVATIMA I SLAVONCIMA

N: *Oglas na Graničare, Hérvate i Slavonce! — An die Gränzer, Croaten und Slavonier!*

Proglas u povodu puštanja kućama vojnika Brodske i Gradiške regimente zarobljenih kod Ozore. (Slavonski korpus gen. Rotha predao se 7. X; N. S.) Poziv vojnicima da svoje zemljake obavijeste da Mađari ne ratuju protiv njih već za opću slobodu. Ističe se da je J. Jelačić napao Mađarsku premda Mađari nisu krajišnicima nanijeli nikakvo zlo, a Ugarski sabor je ukinuo kmetstvo, oporezovao plemstvo, dao krajišnicima olakšice i odlučio da se u Hrvatskoj, Slavoniji i Vojnoj krajini uvede narodni jezik.

T: Tiskara liceja (Lyc. Buchdruckerei), Pećuh.

J: Hrvatski i njemački.

NSB, R VIII a, I-1, Inozemni plakati 1848 (I).

⁴⁴ U nav. broju Novina d.-h.-sl. 1848, 109, 6. X vjerojatno je pogrešno navedeno da je vijest stigla »jučer«, što bi značilo 5. X.

⁴⁵ Datirano prema gornjem letku.

107.

a) Zagreb 13. X.

»HERVATSKO-SLAVONSKO DERŽAVNO UPRAVITELJSTVO« — —

N: *Objavljenje*

Obavijest da su »bečke banknote« (koje pojedinci u vezi s bečkim ustanom odbijaju primati a pojedinci ih jeftino otkupljuju) zadržale dosadašnju vrijednost, a da »mađarske banknote«, koje je kao ministar financija izdao L. Kossuth, nemaju nikakvu vrijednost.

AH, Zagrebačka županija, Acta publico politica, fasc. 141 a.

NSB, R VIII a, B-2, Bansko vijeće I.

b) Kao pod a), osim:

Bez naslova.

J: Njemački.

AH, Zagrebačka županija, Acta publico politica, fasc. 141 a.

108. Zagreb, 20. X.

MIRKO LENTULAJ, BANSKI NAMJESNIK — —

Obavijest da su prijelazi preko Drave osigurani te nema opasnosti od upada mađarske vojske.

NSB, R VIII a, B-2, Bansko vijeće I.

109. Osijek 23. X.

K. BATTHYÁNY, UGARSKI KR. KOMESAR — STANOVNICIMA OSIJEKA, VIROVITIČKE ŽUPANIJE I CIJELE SLAVONIJE

N: *Oglas*

K. Batthyány obaviještava da dolazi s vojskom po nalogu Ugarske vlade nakon što su mađarska vojska i ustanak u Beču otklonili opasnost nastalu izdajničkim napadom na Ugarsku. Obećava slobodu vjere i upotrebe jezika. Obećava oproštenje onima koji su skrenuli s puta legalnosti. Oni koji ubuduće budu djelovali protiv saveza s Ugarskom, otkazu pokornost ugarskim vlastima ili upotrijebe oružje bit će kažnjeni smrću, te spaljivanjem ili zapljenom imovine.

MSO.⁴⁶

140. Zwölfaxing kod Beča 24. X.

JOSIP JELAČIĆ — KRAJIŠNICIMA U HRVATSKOJ I SLAVONIJI

N: *Mojim zemljakom! — An meine Landsleute!*

U vezi s glasinama koje na njegova izbivanja iz domovine širi mađarska stranka, J. Jelačić obaviještava da je vladar Ugarsku proglasio pobu-

⁴⁶ Faksimil kod: N. Kosanović, Osijek revolucionarnih godina 1848/49, Osječki zbornik 16, Osijek 1977, 154.

njenom zemljom a njega imenovao komesarom u Ugarskoj sa zadatkom da u njoj uspostavi mir i zakoniti poredak.

J: Hrvatski i njemački.

NSB, R VIII a, B-2, Ban Jelačić.

111. Mestre 27. X.

P. TRAJANČIĆ I DRUGOVI — BRATU I DRUGOVIMA

N: *Lettera di un Croato uciso in Mestre il 27 ottobre*

Pismo krajišnika I. Trajančića i drugova, nađeno kod poginulog Trajančića, namijenjeno bratu u Milanu i njegovim drugovima krajišnicima s pozivom da prestanu služiti interesima Austrije u Italiji, te da polože oružje i vrate se u domovinu u koju su prodrli Mađari i Turci.

T: Tip. di Alvisopoli.

J: Talijanski.

NBW, Flugschriftensammlung.*

112. Rothneusiedel 27. i 30. X.

JOSIP JELAČIĆ — STANOVNICIMA HRVATSKE I SLAVONIJE

N: *Ban svomu narodu.*

Proglas J. Jelačića od 27. X povodom nagovještaja da bi mađarska vojska mogla napasti Hrvatsku dok on s hrvatskom vojskom sudjeluje u opsadi Beča. Ističe da nakon prodora u Ugarsku do Velenca sudjeluje u borbi protiv bečkih pobunjenika koji su se udružili s Mađarima, te žele razbiti Austrijsku carevinu i porobiti Hrvate. Poziv na sudjelovanje u obrani u slučaju mađarskog napada. Ispod teksta proglasa otisnuta vijest da se Beč predao 30. X u 9 sati.

NSB, R VIII a, B-2, Ban Jelačić.

113. Zagreb 31. X.

ZAPOVJEDNIŠTVO ZAGREBAČKE NARODNE GARDE — ČLANOVIMA GARDE

N: *Opis oružja i obuće Zagrebačke Narodne Garde. — Adjustirungs-Vorschrift für die Agramer National-Garde.*

»Zapovjedništvo garde« izdaje propis, izrađen od zasebnog odbora, o uniformi i oružju zagrebačke Narodne garde.

T: Župan, Zagreb.

J: Hrvatski i njemački.

AH, Stampata 131/67.

NSB, R VIII a, B-2, Grad Zagreb.

114. [X.]

M. PERCZEL, ZAPOVJEDNIK MAĐARSKE VOJSKE I KOMESAR — HRVATIMA

N: *Glasz k-bratji nashoj Horvatom.*

Obavijest da se, nakon povlačenja vojske J. Jelačića prema Beču i zarobljavanju vojske gen. Rotha (7. X; N. S.), mađarska vojska nalazi na Muri i sprema se osloboditi Međimurje. Mađarska vojska se također nalazi na Dravi, te će, ako bude neprijateljskih akcija, ući u Hrvatsku.

J: Hrvatski (kajkavski), starom grafijom.

HAZ, Ostavština Alfreda Mankanca, Stampata.

NSB, R VIII a, I-1, Inozemni plakati 1848 (I).

115. Zagreb 1. XI.

HRVATSKO-SLAVONSKO VRHOVNO ZAPOVJEDNIŠTVO — —

N: *Telegraphische Depesche*

Vrhovno zapovjedništvo objelodanjuje telegram feldmaršala A. Windischgrätza, pristiglo pukovniku Horvatu 30. X ujutro, o predaji Beča.

J: Njemački.

NSB, R VIII a, I-2, Inozemni plakati 1848 (II).

116. Hetzendorf 1. XI.

GLAVNI ŠTAB HRVATSKO-SLAVONSKE VOJSKE

Obavijest o operacijama vojske pod zapovjedništvom A. Windischgrätza tokom opsade pobunjenog Beča. O prijelazu mađarske vojske 29. X na austrijski teritorij i njenom povlačenju 31. X nakon sukoba s vojskom pod zapovjedništvom J. Jelačića kod Schwechata.

T: Hof- und Staatsdruckerei, Beč.

J: Njemački.

MGZ, Arhivalije XVI A 798-1.

117. Osijek 2. XI.

K. BATTHYANY, KOMESAR I VELIKI ŽUPAN BARANJSKE ŽUPANIJE — STANOVNICIMA VIROVITIČKE ŽUPANIJE

Poziv stanovništvu da onemogući skupinu osoba koje potiču na nepokornost legalnim vlastima. Proglašava nezakonitom odluku skupštine Virovitičke županije od 4. IX kojom su uklonjeni zakoniti funkcionari i nametnuti novi.

T: Divald, Osijek.

J: Hrvatski i mađarski.

MSO.⁴⁷

118. Beč 2. i 4. XI.

ANONIMNO — —

N: *Najnovie vësti iz Beča*

⁴⁷ Faksimil kod: Kosanović, 156.

Objelodanjuju se dva privatna pisma iz Beča pristigla u Zagreb s opisom gušenja ustanaka u Beču, ulaska vojske A. Windischgrätza u Beč, hapšenja i dr.

NSB, R VIII a, B-2, Bansko vijeće I.

119. Zagreb, 5. XI.

ANONIMNO — —

N: *Neuestes aus Wien*

Vijest da je 1. XI Beč pacificiran, da je 2. XI imenovan zapovjednik grada koji razoružava radništvo, te da nacionalna garda surađuje s vlastima.
J: Njemački.

NSB, R VIII a, I-2, Inozemni plakati 1848 (II).

120.

a) Zagreb 6. XI.

ANONIMNO — —

N: *Najnovie vësti iz Beča.*

Vijesti o razoružavanju stanovništva Beča nakon ugušenja ustanaka. Kratki opis bitke hrvatske i mađarske vojske između Schwechata i Schwadorfa i bijega mađarske vojske na ugarski teritorij.

AH, Stampata 131/51.

b) Kao pod a), osim:

N: *Neuestes aus Wien.*

J: Njemački.

AH, Stampata 131/51.

121. Osijek 6. XI.

MAGISTRAT GRADA OSIJEKA — IZBJEGLIM OSJEČANIMA

N: *Oglas — Manifest*

Poziv osobama koje su pobjegle prilikom dolaska komesara Batthyánya, osjećajući se krivima zbog svojih političkih uvjerenja, da se vrate u Osijek. Osobama koje se vrate do 1. XII bit će oprosteno, a ostali će biti smatrani neprijateljima domovine i imovina će im biti zaplijenjena.

J: Hrvatski i njemački.

MSO.⁴⁸

122.

a) Olomouc 6. XI.

FERDINAND — STANOVNICIMA UGARSKE, HRVATSKE I SLAVONIJE, ERDELJA I VOJNE KRAJINE

⁴⁸ Faksimil kom: Kosanović, 160.

N: *Narodom Ugarske, Hèrvatske, Slavonije, Erdelja i vojničke granice.* Zapovjed A. Windischgrätzu (kojega je vladar 16. X poslao protiv pobunjenog Beča i imenovao ga vrhovnim zapovjednikom sve vojske osim one pod zapovjedništvom feldmaršala Radetzkog u Italiji) da krene u Ugarsku i uguši pobunu. Zapovjed vojsci u Ugarskoj da mu se potčini. NSB, R VIII a, I-3, Ferdinand.

b) Kao pod a), osim:

N: *An die Völker Ungarns, Croatiens, Slavoniens, Siebenbürgens und der Militärgrenze.*

T: Lj. Gaj, Zagreb.

J: Njemački.

NSB, R VIII a, I-3, Ferdinand.

123.

a) Olomouc 7. XI.

FERDINAND I — SELJACIMA ZEMALJA UGARSKJE KRUNE

N: *Seljanom koji stanuju u zemljah moje ugarske krune.*

Obavijest da kraljevska vojska dolazi u Ugarsku sa zadatkom da uguši pobunu pod vodstvom stranke L. Kossutha. Opovrgava lažne glasine, te uvjerava da ostaju na snazi slobode stečene zakonima iz travnja 1848. i oslobođenje od kmetskih obaveza.

T: Lj. Gaj, Zagreb.

NSB, R VIII a, I-3, Ferdinand.

b) Kao pod a), osim:

N: *Seljakom zemaljah moje ugarske krune.*

Bez naznake tiskare.

AH, Stampata 131/72.

124.

a) Schönbrunn 13. XI.

ALFRED WINDISCHGRÄTZ, FELDMARŠAL — STANOVNIŠTVU UGARSKJE I ERDELJA

N: *Proglas kneza Alfreda Vindišgreca, c.k. feldmaršala, vèrhovnoga zapovèdnika svijuh c.k. četah, izuzimajući one, koje su u Italii, vitez zlatnoga runa, i vojničkog reda Marie Terezie i.t.d. vlasnik c.k. puka bèrzonjonanikah br. 4. Na žitelje svakog jezika i staleža kraljestva ugarskog i velike kneževine Erdeljske.*

Žitelji Ugarske i Erdelja!

Knez A. Windischgrätz kao vrhovni zapovjednik najavljuje ulazak svoje vojske u Ugarsku po nalogu vladara. Lojalno stanovništvo poziva na suradnju, a pobunjenike na predaju.

NSB, R VIII a, I-2, Inozemni plakati 1848 (II).

b) Kao pod a), osim:

J: Reformiranom ćirilicom.

NSB, R VIII a, I-2, Inozemni plakati 1848 (II).

125. Venecija 14. XI.

ANTONOVICH, LAZANEO, N. RATOVICH, PETRONIO — MLADIM DALMATINCIMA I ISTRANIMA

N: *Ai giovani Dalmato-Istriani che non militano ancora sotto le bandiere dell' indipendenza italiana*

Članovi komisije Mletačke republike za upis dobrovoljaca u Dalmatinsko-istarsku legiju pozivaju mlade Dalmatince i Istrane da pristupe legiji radi borbe protiv Austrije, a za oslobođenje Italije uključivši Dalmaciju i Istru koje su talijanske zemlje.

NSB, R VIII a, I-1, Inozemni plakati 1848 (I).

NBW, Flugschriftensammlung.*

126. Beč 20. XI.

JOSIP JELAČIĆ — SELJACIMA U HRVATSKOJ I SLAVONIJI

N: *Proglas na seljake naroda hrvatsko-slavonskog.*

Proglas u vezi s nemirima na selu u »hrvatskoj našoj domovini«, napose u Zagrebačkoj županiji gdje su seljaci počeli uskraćivati podavanja i sa onih zemalja koje su nakon ukidanja kmetstva ostale vlastelinu (vino-gradi i dr.) ili općini (općinske šume) i prisvajati prava koja nisu stekli (sječa drva, napajanje svinja u vlastelinskoj šumi i dr.). Jelačić upozorava da su njegovim proglasom ukinuti samo urbarska podavanja i crkvena desetina. Napominje da takvi postupci seljaka znače povredu tuđeg imetka, te da počinioci takvih djela po njegovoj zapovjedi potpadaju pod prijeki sud.

AH, Stampata 129/26, 131/5, 68, 92.

NSB, R VIII a, B-2, Ban Jelačić.

127. Zadar 23. XI.

I. A. TURSZKY, GUVERNER DALMACIJE — TEŽACIMA U DALMACIJI

N: *Proclama — Proglasenje*

Guverner Turszky konstatira da su, nakon proglašenja vladareva patenta od 7. XI o ukidanju kmetstva, »niki kmeti ili texaci« u Dalmaciji, napose u primorju, prestali davati podavanja vlasnicima zemljišta, prije teći ponekad i oružjem. Upozorava da se patent ne odnosi na Dalmaciju jer tu ne postoje podložnički odnosi (»veza od podloxstva«), te su težaci obavezni na podavanja pod prijetnjom kazne.

J: Talijanski i hrvatski.

HAZD, Štampe sv. 26, br. 254 1/2 h.⁴⁹

NSB, R VIII a, A-4, Dalmacija 1848.

⁴⁹ Podatak o primjerku u HAZd kod: O b a d, 186, 187.

128. Zagreb 28. XI.

UPRAVLJAJUĆI ODBOR ZAGREBAČKE ŽUPANIJE — —

N: *Iz dielah sēdnice upravljajućeg odbora sl. županie zagrebačke dne 28. studena 1848 u Zagrebu dēržane*

Odluka o sekvestiranju imovine osoba iz Zagrebačke županije koje su izbjegle i politički ili vojno djeluju protiv Hrvatske.

AH, Zagrebačka županija, Acta publico politica, fasc. 141 b; Virovitička županija, Upravno politički spisi, fasc. 746, ad 29/1849; Banska pisma, fasc. 152.

129.

a) [XI.]

JOSIP JELAČIĆ — KRAJIŠNICIMA U ITALIJI

N: *Junaci!*

Obavijest da hrvatska vojska, nakon sudjelovanja u zauzimanju Beča, odlazi u Ugarsku radi borbe za očuvanje cjelovitosti carevine i obrane nacionalne egzistencije vlastitog naroda. Poziva krajišnike u Italiji da nastave borbu pod zapovjedništvom FM J. Radetzko.

NBW, Flugschriftensammlung.*

b) Kao pod a), osim:

J: Naslov hrvatski, tekst njemački.

AH, Stampata 131/156.

130.

a) Beč 2. XII.

FERDINAND I — —

N: *Wir Ferdinand der Erste [...]*

Ferdinand I abdicira s prijestolja.

J: Njemački.

AH, Virovitička županija, Upravno pravni spisi, fasc. 746, ad 4/1849.

HAZ, Arhiv grada Zagreba, Acta politica 1848/iza br. 1637.

b) Kao pod a), osim:

D: Olomouc 2. XII.

N: *Mi Ferdinand Pervi [...]*

J: Hrvatski.

AH, Stampata 131/47. HAW.*

131.

a) Beč 2. XII.

FRANJO JOSIP I — —

N: *Wir Franz Joseph der Erste [...]*

Franjo Josip I nakon abdikacije Ferdinanda I stupa na prijestolje.

T: Hof- und Staats-Druckerei, Beč.

J: Njemački.

AH, Virovitička županija, Upravno politički spisi, fasc. 746, ad 3/1849.

b) Kao pod a), osim:

D: Olomouc 2. XII.

J: Hrvatski.

AH, Virovitička županija, Upravno politički spisi, fasc. 746, ad 2/1849, ad 3/1849.

AH, Stampata 131/44.

132. Zagreb 5. XII.

ANONIMNO — —

Vijest iz Beča od 3. XII da je Franjo Josip I po stupanju na prijestolje J. Jelačića imenovao civilnim i vojnim guvernerom Dalmacije i Rijeke, F. Kulmera imenovao ministrom, potvrdio Vojvodinu srpsku i podijelio odlikovanje vojvodi S. Supljikcu.

J: Njemački.

NSB, R VIII a, I-2, Inozemni plakati 1848 (II).

132.

a) Beč 10. XII.

JOSIP JELAČIĆ — STANOVNIŠTVU DALMACIJE

N. Sua Maestà Imperiale Reale il nostro graziosissimo Imperatore Francesco Giuseppe I. Si è degnato di nominarmi Governatore civile e militare della Dalmazia. — Nj. Veličanstvo naš najmilostiviji car i kralj Franjo Josip I. blagoizvolio me je imenovati civilnim i vojničkim gubernatorom Dalmacije.

Proglas J. Jelačića povodom imenovanja civilnim i vojnim guvernerom Dalmacije.

J: Talijanski i hrvatski ili srpski.

HAZd, Štampe sv. 26, br. 254. 1/2.⁵⁰

NSB, R VIII a, B-2, Ban Jelačić.

b) Kao pod a), osim:

J: Talijanski i hrvatski ili srpski (reformiranom ćirilicom).

AOS.⁵¹

⁵⁰ Podatak o primjerku u HAZd kod: Maštrović, 230, 231.

⁵¹ Faksimil kod: Nova k, 134 (v. bilješku 6).

134. Rijeka 11. XII.

SKUPŠTINA GRADA RIJEKE I OKRUŽJA — FRANJI JOSIPU I, FERDINANDU I, JOSIPU JELAČIĆU

Tri adrese: Franji Josipu I povodom stupanja na prijestolje, Ferdinandu I povodom abdikacije, J. Jelačiću povodom imenovanja guvernerom grada Rijeke i okružja.

T: Karletzky, Rijeka.

AH, Banska pisma, fasc. 152.

135. Beč 11. XII.

EITELBERGER — —

N: *Bericht über die Reichstagssitzung.*

Vijest da su zastupnici Dalmacije u parlamentu postavili pitanje da li će imenovanje J. Jelačića guvernerom Dalmacije kao posljedicu imati povredu autonomije Dalmacije.

T: Von den Ghelen'schen Erben, Beč.

J: Njemački.

KAW.*

136. Zagreb 20. XI.

BANSKO VIJEĆE — —

N: *Kundmachung.*

Obavijest da će se stočni sajam za Slavoniju, koji se održava na dan sv. Fabijana 20. I 1849, održati u Đakovu jer se Osijek još uvijek nalazi u rukama neprijatelja.

J: Njemački.

PMH, 5.829.

137. Zagreb 22. XII.

DRUŠTVO SLAVENSKE LIPE NA SLAVENSKOM JUGU — ISTRANI-
MA

N: *Mila bratjo Istrianci!*

Društvo Slavske lipe izražava zadovoljstvo što su Istrani sačuvali slavenski osjećaj. Obavijestava ih da su njihovu »protestaciju« od 14. XII uputili banu J. Jelačiću i ministru F. Kulmeru s molbom da želje Istrana podrže na temelju zaključka Hrvatskog sabora, čl XI 6 (kojim je traženo da se Trojedna kraljevina stavi u »bližnji savez« s Vojvodinom srpskom, donjom štajerskom, Koruškom, Kranjskom, Goricom i Istrom; N. S.).

NSB, R VIII a, B-2, Grad Zagreb.

SUMMARY

LEAFLETS IN CROATIAN COUNTRIES IN 1848.

The article contains the calendar of leaflets printed in Croatian countries within the Habsburg Monarchy in 1848, as well as of those leaflets that refer to those countries (the Civil Croatia and Slavonia, the Military Border, Dalmatia and Istria). The author gives detailed information such as: date, author, recipient, title, summary of content, printing-house, language and reference number for 137 texts printed in 198 editions. The data present events in Croatian countries from the beginning of the revolutionary movement in the Habsburg Monarchy in March 1848, up to December 1848. With regard to the specific quality of the material, the article is also a contribution to the study of the leading group's structure, as well as social, cultural, political and national characteristics of those social segments which might be referred to as »the public«, or »the public opinion representatives« in Croatian countries in 1848.